

pillantásra szembeötlök, hogy a legtöbbje költői ihlet, nemes ambíció és kiváló készség gyümölcse. A pályázók egytől-egyig érezték feladatuk nagy és nehéz voltát, hanem azért megbirkóztak vele becsületben, legjobb tehetségük szerint. S munkájuk, míg a babérré pályázik, egyúttal beszámol a modern magyar szobrászat jelenlegi állapotáról és hangosan hirdeti, hogy hazánkban a művészetnek ez az ága sem hever parlagon, mert szobrászaink tudás, izlés és alkotó képesség dolgában csak a legutóbbi nyilvános pályázat óta is igen sokat fejlődtek.

A pályázatban a következő kilenc szobrász vesz részt: Zala György, Strobl Alajos, Róna József, Köllő Miklós, Szécsi Antal, Senyei Károly, Donáth Gyula, Szász Gyula, és Tóth István, a ki Bécsből küldte be pályaművét. Csupa ismert nevű művész, de van közöttük olyan is, a ki most jelenik meg először a nyilvánosság küzdőterén, mint például Köllő, de azért munkáján nem látszik meg a kezdő, sőt azt bizonyos bevégzettség, megállapodottság jellemzi.

A másik vonás, a mely a pályázó műveknél szembetűnik, már nem sorozható dícséret számba. S ez a vonás az, hogy a szobrok eszméi tartalma nem fejezi ki azt, a mit kifejeznie kellene. A főváros által hirdetett pályázat harmadik pontja a következőleg írta elő a művész feladatát: «A művész feladata oly művet tervezni, mely által az 1848/9. évi szabadságharc, mint történeti multunk egyik dicsőségteljes eseménye s hazánk politikai és társadalmi átalakulásának nagyszerű határvonala, úgy ezen korszakalkotó eseményhez, mint a nemzet kegyelmezés és a főváros díszéhez méltóan megörökíthető legyen.»

Az igazat megvallva, a pályázatnak ez a pontja nem elég szabatos s igen tág értelmezést enged meg, a mint ez a pályázat eredményéből tisztán látható. A pályázók ugyanis nem igen tudtak eligazodni a «nagyszerű határvonalon» s a legtöbbnél bizonyos ingadozás látszik a felfogásban s az eszme megtestesítésében. Erre természetesen befolyt a történeti események gazdagsága is, de az ingadozás főoka mégis csak a pályázat elasztikus voltában rejlik. Elősegítette a határozatlanságot az a körülmény is, hogy a szobor helye nincs megszabva a pályázatban. A művészek tetszésére bizza a főváros, hogy válasszának az az új országház köré jövő terek, az Andrásy-út körtére vagy végpontja közt. Az ilyen alternatíva soha sem szokott jó hatással lenni, mert a művészt bizonyos fokig megteveszti s kapkodóvá teszi. Ebbeli állításunkat megerősíti ez a pályázat s a felelősséget ezért nem annyira a művészekre, mint a pályázati feltételekre hárítjuk.

Ez az oka annak is, hogy költségvetés tekintetében is oly nagy különbség van a pályázó művek közt. Alig négy művész tartotta magát az eredeti költségvetéshez, mely a szobor kivételére 200 ezer forintot irányoz elő, hanem a legtöbb messze túlhaladja ezt az összeget, épen az adott körülmények következtében.

Egyik-másik műnek végleges kivitele az előirányzott összeget kétszer, háromszor is felülmúlja.

A pályázó művek közül hatnak a rajzát mutatjuk be azuttal eredeti fényképfelvételek után.

ZALA GYÖRGY, az aradi vértanúszobor megalkotója, Schickedanz Albert műépítésszel együtt készítette pályaművét. A művész abból a nézetből indult ki, hogy az emlékműben kifejezésre kell jutnia első sorban annak, hogy Magyarország mai önállósága, sorsa fölött a nemzeti akaratnak teljes érvényre jutása azokon az alapokon nyugszik, melyekért a szabadságharc magasztos küzdelme folyt. S ama szoros kapcsolat miatt, mely e fényes korszakot alkotmányunk helyreállításával összefűzi, a művész a

szobormű felállítására az új országház előtti tért tartotta legalkalmasabbnak s tekintettel a szabadságharc megörökíteni való fontos eseményeire, szélesebb alapon rendezte el művét. Szobor helyett egy egész szoborcsoporthoz adott. A pályamű az új országház tengelyébe eső s csupán annak egyik homlokzata felé nyitott, egyes átjárókkal ellátott hosszukás teret tüntet fel. A bejárattal, illetőleg az országházzal szemben, lépcsőzetes alépitményen, hatalmas talapzat emelkedik, melyen a felvilágosodás szárnyas géniusza áll világitó szövevényekkel kezében, jelképezve a szabadság szellemének hatalmát, mely fölírta s dicső küzdelemre vezérelte a nemzetet. A géniusz hatalmas oroszlánra támaszkodik, a fizikai erő jelképére, mely az önkény ármányos kigyókat tapossa el. A talapzat oldalait a polgári szabadság legfőbb tényezői külön csoportokban környezik. Az első csoport az egyenlőséget, a második a sajtószabadságot, a harmadik a vallás-szabadságot, a negyedik a közös terhek megosztását tünteti fel. A talapzat alján Klio trónon, kezében a könyvvel, melyre ez van írva: «1848. 1849. 1867. Alkotmányért. Hazáért.» E csoport mindkét oldalán, a körfal alacsony pillérein,

A SZABAD HUNGARIA RÓNA PÁLYAMŰVÉN.

párosan elhelyezett kis géniuszok tartanak egy-egy lapot, az egyik a Hymnus, a másikon a Szózat kezdő sorait.

E központi főcsoporthól jobbra és balra a forumot két félkör zárja be, melyekhez padok vannak illesztve a nézők részére. A félkörök középalapján széles domborművek vannak. A jobbra eső domborművön az az emlékeztetés jelenet látható, a mely 1848 márczius 15-én a nemzeti muzeum előtt folyt le, a mikor Petőfi szavalja a «Talpra magyar!» s körülötte Jókai, Vasváry, Egressy és Irányi üdvözik a magyar szabadság hajnalát. A dombormű alatt ez a felírás: «Európa minden népe boldogul, haladunk, boldogulunk kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés.» E domborművet két alak fogja közre: a lelkesedés női alakja, zászlóval a kezében s a mérsékelt férfi alakja, a mint kardját hüvelyébe visszateszi.

A másik domborművön az a jelenet van megörökítve, a mikor István nádor a pesti országgyűlésbe vonul az első felelős miniszteriummal, élen gróf Batthyány Lajossal, miközben a főrendek és képviselők kitörő lelkesedéssel üdvözik. A dombormű alatt van a miniszterium névsora s két oldalán a harcok és a dicsőség.

A félkörök központjaiban, a domborművek előtt, két magas korinthusi oszlopon a «Lex» és «Veritas» alakjai állanak. Egyfelől egy szilárdan előre lépő törvénykönyvet tart magára, másfelől egy női alak mutatja fel az igazság

tükörét. E két alak jelképezi, hogy a szabadságharcban törvényért és igazságért küzdött a nemzet.

Zala műve, ha nem is egységes s nem egyetlen, hatalmas eszmével oldja meg a feladatot, elrendezésében, részleteiben oly szép, hogy pályázaton kívül is megrendelhetné az állam vagy a főváros, hogy az Budapestre a magyar dicsőség foruma lenne. A pályázat keretén belül azonban épen a nagy költség miatt, a melybe kerülne, aligha lesz kivihető. A szűkebb pályázaton; melyben Zala bizonyára résztvesz, a terv alkalmasint e tekintetben is előnyösen módosul.

STROBL ALAJOS, az Arany-szobor pályázat nyertese, mint a pályázók nagy része, hódol ama klasszikai felfogásnak, mely a szabadság és a diadal méltó emlékének az oszlopot tartja. Ez a felfogás különben a nyugati nagy nemzeteknél is megvan. Strobl a szoborművet az Andrásy-út körterére, esetleg a lebontandó Új-épület helyén keletkező térségre tervezte, oda, a hol gróf Batthyány Lajost agyonlőtték.

Strobl művének vezéreszméje, — hogy az 1848/49-iki szabadságharcból oszlopként fejlődött ki a mostani szabadság. Ezért a hatalmas, 48 méterre tervezett renaissance diadaloszlopon gömb van s azon a szabadság géniusza áll, kezében tartva a fátylát és a széttört láncokat. Az oszlop tetején a géniusz alatt erkély van, melyre az oszlop belsejében, villamos felhuzón lehet jutni. Az oszlop egyik oldalán «1848, a királyért és hazáért» fölirat van, a magyar czimerral és koronával, körülvéve babérlevelekkel. A másik oldalon «1849» felirat, a czimer korona nélkül, babérral övezve és átszúrva egy karddal. A szobor kiinduló pontja a talapzat alján levő dombormű, mely a márczius 15-iki jelenet ábrázolja, a mikor a «Talpra magyar!» szavató Petőfi a lelkesült tömeg vállára emeli. Fölötte széttört rabláncok közt a Kossuth Lajos arcképe, alant pedig bevésve e jelmondat: «Talpra magyar!»

A jobbra eső domborművön egy még gyermekifjú buszítja anyjától. Mellette öreg, megtört szolga hullatja könyeit. A háttérben vonul el a honvédsereg. Alant ez a felírás van: «Hi a haza!» A hátsó domborművön egy megsebesült honvédtiszt buzditja a szuronytal támadó honvédek. Szinte hallani véljük, a mint kiáltja: «Előre! Most vagy soha!» Mögötte egy zászlótartó magasan lengeti a zászlót. Fölötte van Széchenyi István arcképe, a ki békés uton készítette elő a szellemi forradalmat. A negyedik dombormű családi jelenetet ábrázol, a mikor a Világos után hazatérő öreg honvéd, családja körében regél a csatákról s a szomorú eseményekről. Alatta a jelmondat: «Hol sírjaink domborulnak, unokáink leborulnak.»

Strobl művén leginkább az ki fogásolható, hogy epizóduszerű eseményekkel akarja kifejezni az eszmét s épen ezért művében nincsen mérés és lendület. Szobra azonban mindenestre díszére válnék fővárosunknak.

RÓNA JÓZSEF szintén diadaloszloppal pályázik. Róna dióhéjban hű tükrét akarta adni az 1848/9-iki szabadságharcnak. A hátsó csoportozat nagy erővel érkeztetve, a mint a nemzeti erő fölébred és oroszlan képeben letörpül a reakciót, melyet ármány formában, kezében kanesukával, állít elénk. E csoport mögött emblemmákkal övezett táblán a 48-as politikai harc vívmányai: a vallás-szabadság, önálló kormányzat és jogegyenlőség van feltüntetve s ezeket őrzi harcra készen, sisakkal a fején s buzogánnyal a kezében a nemzeti géniusz. Jobbra a politikai harc leglényegesebb eredményei láthatók. Egyik ezek közül a jobbság felszabadítása.

Egy magyar mágnás kezét nyújtja a parasztnak, magához emeli s átadja neki a felszabadító levelet. Látszik, hogy a mágnás önként teszi ezt. Leereszkedő és mégis büszke. Balra van a sajtó felszabadítása és a szólásszabadság. A megkötözött sajtó bilincseit baltával üti le a nyomdász. A sajtó mellől a népszózat szabadon szól a néphez.

A mozgalom történelmi fejlődését követve, elől a tényleges harc van megörökítve, mely épen azért keletkezett, mert e vívmányokat el akarták venni. E csoportozaton a művész igyekezett feltüntetni, hogy ez tulajdonképpen védelmi harc volt. Lent a haza oltára van, rajta a magyar czimer, ezt védik, ezért küzdenek és halnak a magyar honvédek.

Az egyik honvéd sarokba hűződva löki az ellenségre. A másik zászlót lobogtatva lelkesül

a szabadságért, s míg a harmadik haldokolva roskad le az oltár előtt, addig a negyedik, egy sebesült, szétrongyolt alak, végső elkeseredésében rohan ki az ellenség felé a biztos halálba.

Fölöttük a szabadság géniusza szilaj vadsgálgal lengeti a szabadság fátylóját, a harczókat buzdítja és a végső kitartásra serkentve. Fönt pedig az oszlop tetején bevézképpen, mint a nagy mozgalom végeredménye áll a széttört bilincseit diadallal mutató szabad Hungaria.

A harmincz méterre tervezett oszlopot renaissance stílusban Harranek Ferenc tervezte. Az oszlop igen eredeti s mellőzi a konvencionális formákat.

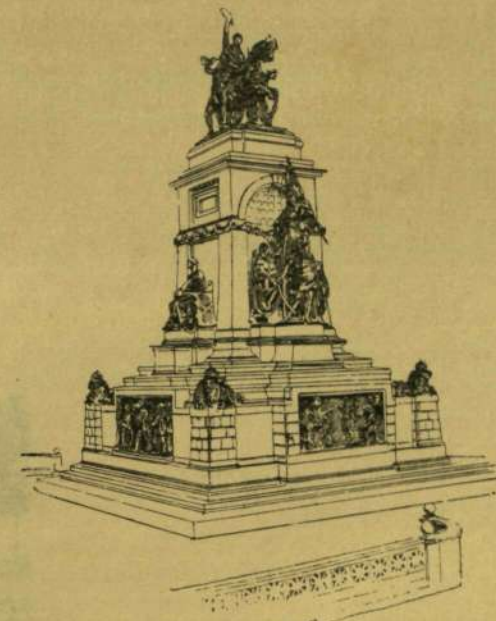
Róna műve a legsikerültebb alkotások egyike. Merész felfogásban és kivételben, s kivihetőség tekintetében is a legelső közt jön számításba. Rónán meglátszik, hogy megillette a modern szobrászat szellője, mely életet, erőt és akciót önt a szobrokba. Szobrárt különben az Andrásy-út körterére szánta.

KÖLLŐ MIKLÓS, a fiatal szobrász, a ki eddig Zala György műtermében dolgozott, most vesz részt először nyilvános pályázaton. Művének leírása a következő:

«A szobor legalsó talapzata széles négyszög, lépcső-feljárattal, a szögletek irányában négyszögben átmettszve. A lépcső-feljáratok közepét négy talapzat metszi át, melyeknek előzésén a magyar történelem fénykorából — Árpád, Nagy Lajos, Mátyás idejéből és 1848-ból — való cimerek vannak elhelyezve. A talapzatok fölött négy oroszlán áll, első lábaikkal hadijelvényekre támaszkodva. Az ezek között levő nagy térségen kezdődik a tulajdonképeni emlék alapja. Hogy az alsó rész befejezése erőteljes és díszes legyen, a szabadságharc czimerre van rajta elhelyezve, Magyarország területi épségét jelezve. A czimervonalak közepén átmettszőnek, a szakadás mellett széles kőalakok, a melyeken, a fölöttük levő reliefek magyarzatául, megfelelő emblemmákkal fekszenek. Az első részt ezenkívül hadijelvények is díszítik. Alul, a kölapon «1848» fölirat és e fölött van a középső nagyobb dombormű, a mely közepén Görgeit ábrázolja, mellette jobbról egy kürtös áll, balról pedig Bem és a többi tábornokok állanak. A relief egyik szélén egy huszár, zászlóval, másik szélén pedig egy gyalogos zászlótartó áll. A dombormű fölött van az első csoportozat, balról egy női alak, koronás diadémával, kibontott hajjal, balkezeiben magyar czimert, jobbával átkarolva pedig ósalkotmányunkat jelző hétpécetes irattekeret tart. A csoport jobboldali alakja egy harcász, a ki pajzsát bal kezével védőleg emeli az alkotmányt jelző alak fölé, jobbában pedig harcra készen kardot tart. A csoport tervezésénél az volt a művész elve, hogy Magyarország 1848-ban nem akart forradalmat előidézni, hanem alkotmányt védte. Jobb oldalon a sajtó felszabadításának és a történelemnek jelképe vannak. A csoportozat egyik alakja egy könyvsajtótól balkezeivel a ponyvát és pécétet letépi, jobbában pedig a sajtó első szabad termékét tartja magára.

Az alatta elhelyezett dombormű azt az eszményt jelképezi, a mint a muzeum előtt felolvassák a 12 pontot a lelkesült tömegnek. A lépcsőzet szélén álló talapzat van Petőfi, a «Talpra magyar!»-t szavalva. Körülötte nagy néptömeg, alatta pedig egy kardon álló sas, a mely egy iratsomóra csavarodott kigyót szakít le. Az emlék baloldalán egy mágnás és egy jobbgy kezét fognak egymással, jelképezve a jobbság felszabadítását. Az ezalatt levő relief az 1848-iki országgyűlés megnyitását ábrázolja, egykor kép után mintázva. Az emelvény közepén István nádor alakja, mellette pedig Batthyány, Kossuth, Széchenyi alakjai láthatók. Az alatta levő emblemmá a hatalom jelvénye, «forum et jus» feliratu táblával.

Az emlék hátsó csoportja jelen időnknek megfelelő felfogással a békek jelképe. Három alakból áll, jobbról-balról egy-egy fiatal gyermek, egyikök számlolva a magyar koronát tartja, a másikon kezében pedig az összetartás jelül két — szilaj összekötözött — kard van. Mögöttük szárnyas géniusz tart olajágot főléjük. A sajtó felszabadításának jelképe alatt kisebb reliefek vannak. Ezek egyike egy anyát ábrázol, a ki kis fia kezébe kardot ad. A másik domborművön pedig egy nemzet, honvéd, vadász, huszár és tüzerkatonák vannak. Balról az egyik kis reliefen német és olasz, a másikon lengyel legionisták vannak, jelképezve, hogy idegenek is vet-

A SZABADSÁGHARC SZOBRA, SENYEI PÁLYAMŰVE.

SENYEI PÁLYAMŰVÉNEK FŐCSOPORTJA.

tek részt szabadságharcunkban. A domborműveket elválasztó kőalapzatokra 16 olyan város czimere jönne, a melyek a szabadságharc egyes mozzanataira leginkább emelkedik ki, egyszerű, görögös építész parkánydísszel befejezve. E fölött nagy oszlop van, alján bronzdísszel, fölötte pedig az igazság alakja van alkalmazva. Az alak jobbában leeresztett kardot tart.

Köllőnek, a ki e művét az Andrásy-út végére tervezte, ez az első nagyobb önálló alkotása s mindenesetre izmos tehetségről és kiváló készségről tanuskodik. Plasztikai tekintetben e mű az elsőközül való s szinte meglep az a nyugodtság és biztosság, mely az egészről kiérzik s zálogul szolgál arra nézve, hogy a fiatal művésztől nagyban kivéve is jó dolgokat várhatunk.

Szécsi ANTAL a legnagyobb művel pályázik. Szécsi abból a felfogásból indult ki, hogy oly nagy feladatot, mint a minőt ez a pályázat kitűz, sikeresen csak úgy lehet megoldani, ha a három testvér-művészet: építész, festészet és festészet kezét fog egymással.

Szécsi ugyanis abból indult ki, hogy a szabadságharc nagy küzdelmeit a szobrászat eszközeivel egymagában feltüntetni alig lehet, s a hiányt a festészet van hivatva pótolni. A művész a festészetet a berlini győzelmi oszlop lebegtetett. Szécsi diadaloszlopot csinált, mely egy tetszőleg emelkedik ki. E tetszőleg az oszlop alépitménye egy négy diadalív által megszakított oszlopgyűrű által van képezve. Maga az oszlop nem közvetlenül ezen az alépitményen áll, hanem egy tagozott középtörzson, mely viszont még külön szobrászati dísz nyert. A két

diadalív elé két szobormű van állítva, a diadalívek pedig több alak van.

A baloldalon szabadon áll a «Harcokészesség» alakja, talapzatán: «Hi a haza!» jelmondat. A jobboldalon egy halálra sebezett lovas harezos a nemzeti harc befejezését jelképezi. Felirata: «Hazáért, szabadságért». A diadalív fölött vannak az igazság, testvériség, egyenlőség, a szabadság és a nemzeti hadsereg allegorikus csoportjai. A liget felé eső diadalív fölött van a «Béke» és «Hungaria végleges győzelme», a mint a koronát magasra tartja. Az oszlop alépitménye közepén a honvédség küzdelméből vannak egyes jelenetek feltüntetve, e felirattal: «Csatájuk a védelmezett szent jog csatája volt.» Az egész mű koronáját a szabadság géniusza képezi, mely körül erkély vonulna el, hová felhuzó vezetne.

A festmények a szabadságharc egyes kimagasló eseményeit örökítenek meg, így Budavára és Szeben bevételét, a branyiszkói, móri, isaszegi és piskii csatákat, továbbá a pozsonyi országgyűlés egy jelenetét s azt a jelenetet, mikor I. Ferenc József király fölésküszik a magyar alkotmányra. A szobor magassága 50 méterre van tervezve.

Szécsi művének az a főhibája, hogy rendkívül sok eszmét és anyagot halmoz össze benne s maga a főeszmé épen e miatt nem domborodik ki eléggé. Ezenkívül annyi lovas, álló és egyéb alak van rajta, hogy azok elkészítésre éveket venne igénybe s az egész nemhogy 200 ezer forinttal, de talán egy millióval is alig volna kivihető. Különben meglátszik rajta a műgond és a tárgyszeretet.

SENYEI KÁROLY, e fiatal szobrász, e pályázaton jelenik meg először nagyobb művel. S mintája érdekes és eredeti kísérlet. Senyei nem választ oszlopot, de bástyaszerű talapzatra helyezi a locon ülő Hungariát, a ki mellett a szabadság hírnöke fujja a trombitát. Alatta ülő alak van a törvénykönyvvel s jobbra és balra a Harcokészesség és Aلدozatkészesség alakja. A domborművek egyikén Kossuth szónoklása, a másikon a honvédtábornok kar látható. A szobrot az új országház elé tervezte a művész.

A pályázat művészeti tekintetben igen magas fokon áll s a bíráló bizottságnak nehéz feladata lesz, hogy melyik három művet részesítse az egyre-egyre kitűzött 1800 forint jutalomban.

A jutalmazott művészek között még szűkebb pályázat is lesz, s csak e szűkebb pályázat nyertesét bízzák meg a végleges kivittel. A művészek addig mindenesetre sokat igazíthatnak és javíthatnak munkájukon s így remélhető, hogy a magyar szabadságharcnak méltó emléke lesz a fővárosban.

Dr. Kovács Dénes.

A MAGYAR KATONASÁG 1848 MÁRCZIUSÁBAN.

Történelmi emlékek.

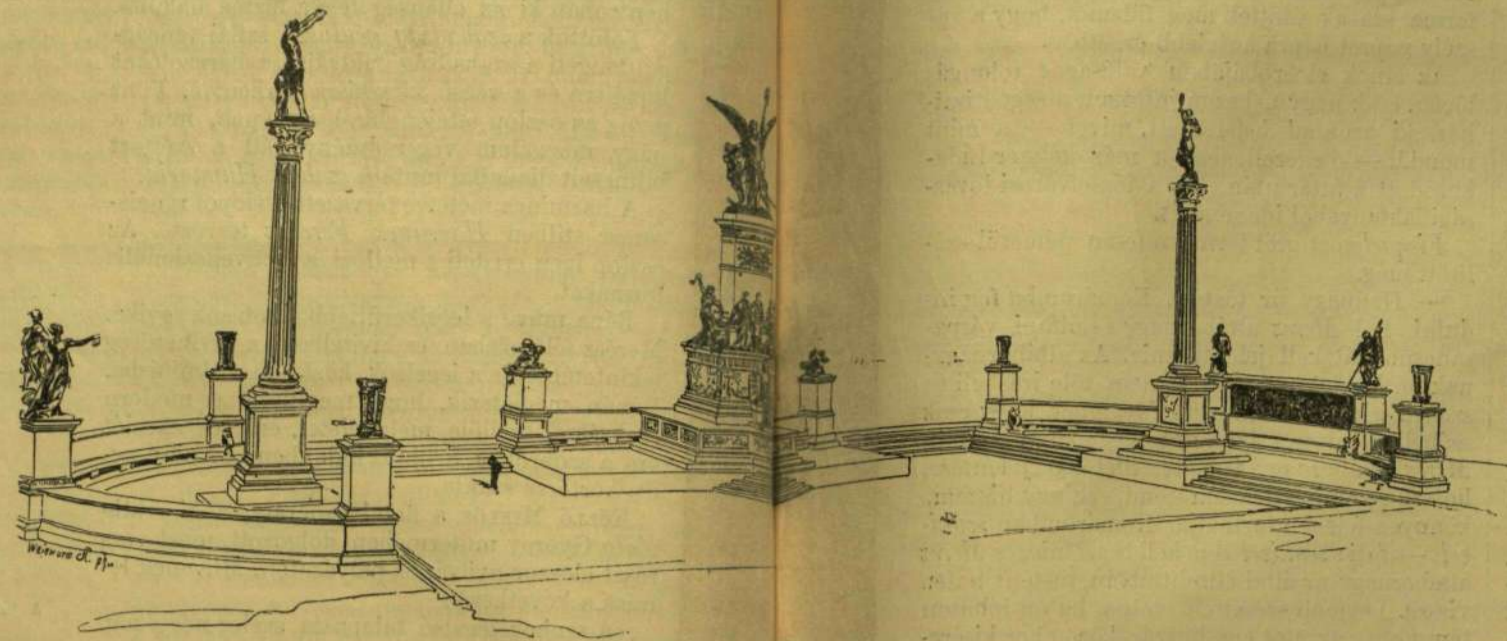
Az 1848-iki márcziusi napok izgalma senkit sem hozott ki annyira sodrából, mint a katonaságot. Bécsben, hol magyar és olasz ezredek együtt állomásoztak, a fejlettség legnagyobb fokát érte el. Senki sem tudta, hogyan és miért, de minden jel oda mutatott, hogy az általános izgalom még a laktanya falain keresztül is hat a legénységre.

Azon időben a 9-ik és 4-ik huszárezred, az osztrák sereg legszebb lovascsapatjai, Bécsben helyőrségi szolgálatot tettek. A 9-ik huszárezred az orosz czár, a 4-ik huszárezred pedig az orosz trónörökös nevével viselt.

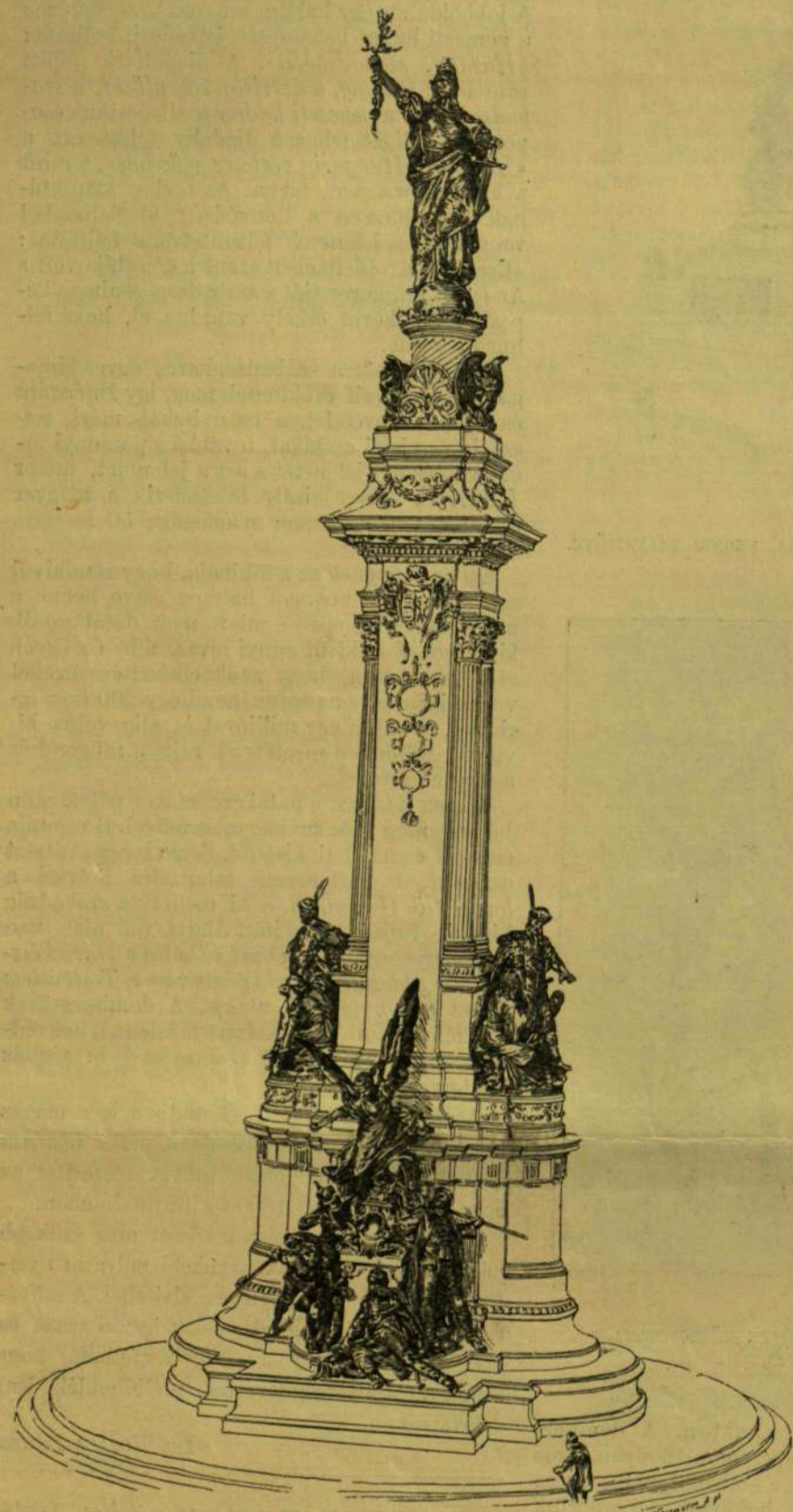
Miklós czár egy alkalommal Bécsben tartózkodván, kíváncsára az ezred előtte teljes díszben és létszámmal kivonult. Tizenhatszáz oly magyar huszár állott a Glacis-n, a minőt emberi szem sem előbb, sem utóbb együtt nem látott.

A czár maga is szép szíles ember és kitűnő lovas lévén, lépésben végig lovogott az arczél előtt. Mellette herceg Windischgrätz Alfréd altábornagy és hadosztályparancsnok lovogott, míg gróf Dejm ezredes mozdulatlanul rendes helyén állott. A kíséret többi tagjai mintegy huszonöt lépéssnyire a czár után léptettek.

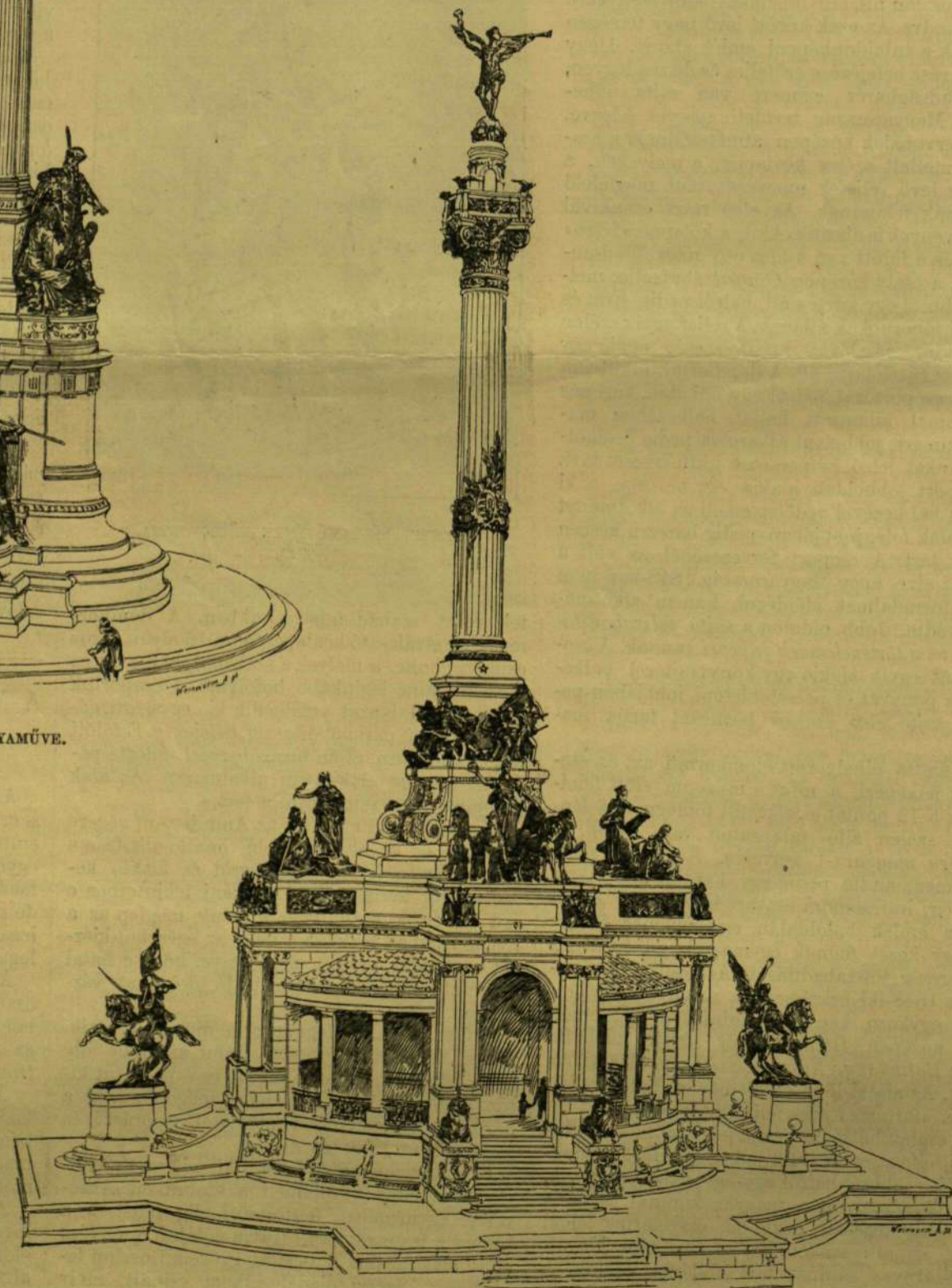
A czárnak többek közt a zászlótartó, kisvárdai Bartha Endre őrmester, tünt fel daliás alakjával.

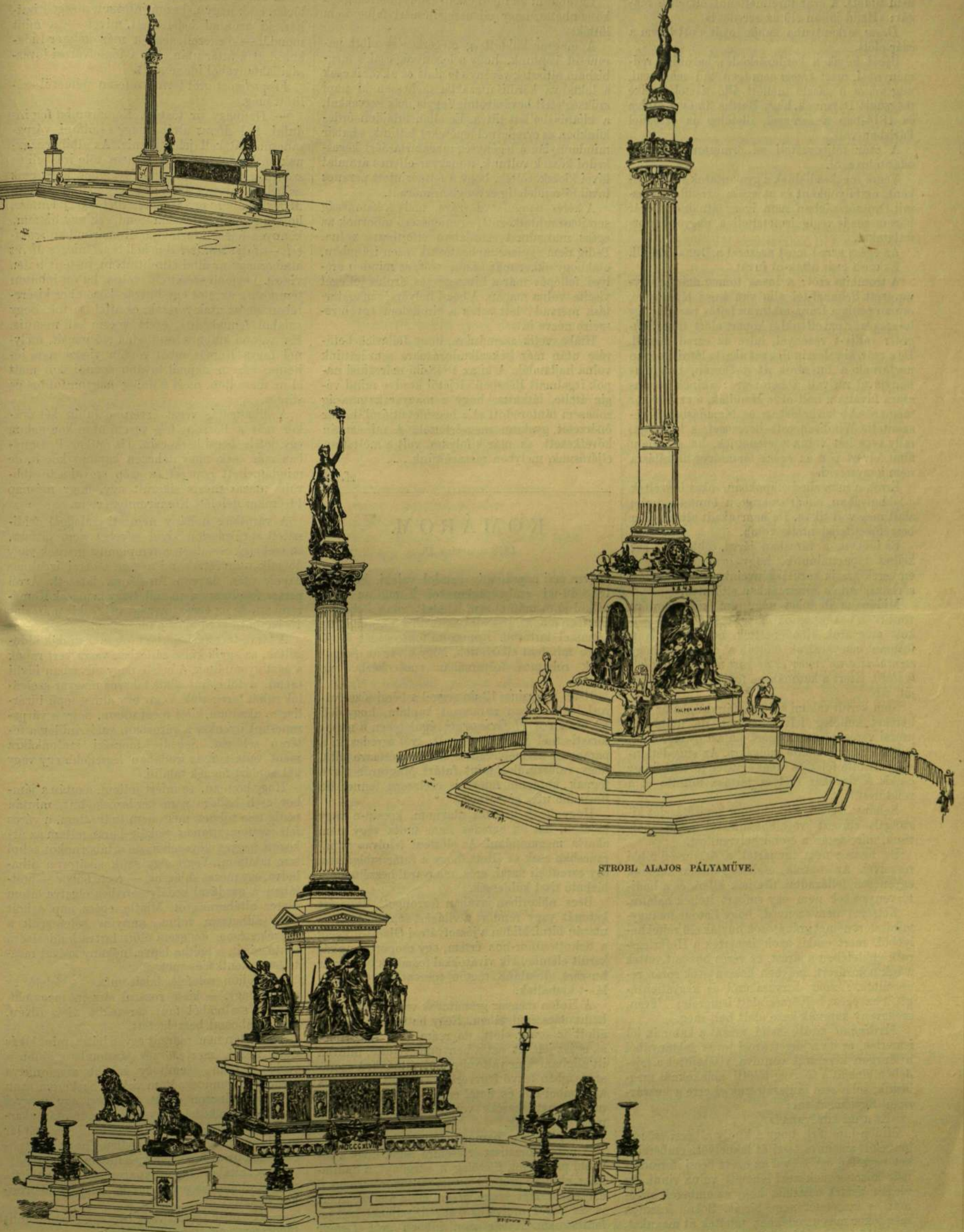
ZALA GYŐZTESEMŰVE.

BÓNA JÓZSEF PÁLYAMŰVE.

SZÉCSI ANTAL PÁLYAMŰVE.

KŐLLŐ MIKLÓS PÁLYAMŰVE.

STROBL ALAJOS PÁLYAMŰVE.

Weinwurm Antal fényképei után rajzolta Háy Gyula.

A SZABADSÁGHARCZÓBOR PÁLYAMŰVEL

«Mióta szolgál ez az ember», kérdé a czár Windischgrätzhez fordulva. A herceg azt felelte, hogy majd megkérdezi az őrmestert. De Bartha őrmester alig tudott németül és nem értette Windischgrätz kérdését, ki viszont magyarul nem tudott. A czár türelmetlenül elkiáltja magát: «Hadd jöjjen elő az ezredes!»

Deym sarkantyuba kapja lovát s ott terem a czár előtt.

Újból folyik a kérdészködés, hasonló eredményel, mert Deym sem igen tud magyarul, míg végre a zászló mellett álló tisztek egyike megsúgja Deymnek, hogy Bartha 34 éves szolga és 1814-ben a sereggel, illetőleg az ezreddel Párisban volt.

A czár följegyezteti az őrmester nevét és odább lovagol.

Végre megkezdődnek a gyakorlatok századonként, osztályonként és az egész ezreddel. Ilyesmit Oroszországban nem igen látnak és a czár háromszor is végig ismételteti a nagyobb mozdulatokat.

Az egész ezred most arczval a Duna felé áll. Ekkor a czár attak-ot fuvat.

A trombita szól; a lovas tömeg már az úgynevezett Schanzlót alig van husz lépésnyire, onnan pedig a Duna-csatorna lejtős partjára egy lö-shökés. Közvetlenül a kőpart előtt Windischgrätz «állj»-t vezényel, mire az ezred megáll. De a czár, ki valószínűleg azt akarta látni, hogyan usztatnak a huszárok át a Dunán, hatalmas hangjával rávált a hercegre: «kinek parancsára fuvatta a halt-ot?» Mondják, a czár ekkor még erősebb korholásban és támadásban is részesítette Windischgrätz herceget, s ki tudja, mily vége lett volna a jelenetnek, ha a roham által felvert por az egész társaságot hátrálásra nem kényszeríti.

Erről a márcziusi napokban, sokat beszéltek a laktanyában, habár ez szigorú büntetés terhe alatt meg volt tiltva. De nem akadt altiszt, ki a beszélőket feljelentette volna.

Ez időben, a városban járva, több ízben azt kellett tapasztalunk, hogy gyanus kinézésű emberek veszik körül legényeinket, kikkel aztán sörházakban és kocsimákban eltűnnek.

Midőn az illetőket négy szem közt kérdőre vontuk, a hazugsághoz és tettetéshez nem szokott magyarok kibőfentették, hogy hát olyan formán magyarizáltak előttük a dolgokat, hogy *ezentűl szegény ember és úr közt nem igen lesz különbség*. Ezért a katonák ne fogják az urak pártját, stb.

Nem került valami különös fáradságba az embereket kellőleg felvilágosítani, de utóbb az utcai véres jelenetek nagy hatást gyakoroltak, különösen a fiatalabb szolgákra. Az engedetlen-ség felütötte fejét és nem egyszer történt, hogy csakis a tisztikar erélyes tartása fojtotta el a zendülést.

Néhány izgága, régi, három kapitulációt kiszolgált embert végelbocsájtással kiküszöböltünk, mire aztán a csend helyreállott.

De bezzeg nem így jártak a helyőrség többi részeivel. Az osztrák, cseh és galicziai katonák egyenesen fellázadtak tisztjeik ellen, és a haditörvényszékek nem egy embert ítéltek halálra. Kétséget nem szenved, hogy Latour hadügyminisztert német gránátosok húzták elő rejtekhelelyéből, mert csakis azok ismerték a Hofkriegsrath épületében a járást, és véres bosszút vettek a sok botozásért, melyben hosszú évek során részesültek. Latour durvaságáról és kegyetlenségéről az egész helyőrség előtt ismeretes lévén, szökevény katonák keze alatt halt meg.

Ferdinánd király szélid arcát a katonák jól ismerték, és ha a jászsevárosi lovas laktanyából a Burgen keresztül vonulva, visszajövet a fejedelem alakját a főország fölötti ablakoknál megláttuk, soha sem mulasztottuk el erre a huszárságot figyelmeztetni:

«Ez a mi királyunk!»

Midőn híre járt, hogy a király a bécsi csöcselék elől máshova teszi át lakhelyét, embereinket egyetlen egy szóval az egész bécsi forradalmár közönségnek neki lehetett volna vinni. Az idegen tisztek belátták, hogy az emberek bizalmát és szeretetét nem bírják. Sokan közülük még jókor más ezredékhez tétették át magukat, és utóbb azzal palástolták távozásukat, hogy a magyar forradalom szelét már előre megérezve, nem akarták a szomorú küzdelemben részt venni.

Mindamellett más ajku csapatesteknél is fordultak elő magasztos jellemre mutató jelene-

tek. Így fell kell említenünk ama tüzer altisztet, ki, midőn a népre tüzet kellett volna adni, az ágyú elé állott, míg a halálra ijedt és csupa kíváncsiakból összetódult tömeg a szűk utcából el nem távozott.

Egyébiránt az illető csakis Lajos főhercegnek köszönhette, hogy ellenszegüléséért fejbe nem lötték.

A magyar küldöttség megérkezése előtt parancsot kaptunk, hogy a legénység csakis megbízható altisztek vezénylete alatt és akkor is csak a laktanya körüli utcákba mehessen ki napi szükségleteit bevásárolni. Vagyis más szavakkal, a kijárást be lett tiltva. Ez ellen tulajdon érdekünkben az ezredesnél lépéseket tettünk, s habár mindannyian a legénység magatartásáért kezeskedni készek voltunk, a magyar-ellenes áramlat hívei kieszközölték, hogy a fennírárt parancs további rendeletek érvényben maradjon.

A kétes hangulat dacára, mely a katonaság soraiban mutatkozott, egy népszerű tábornok az egész mozgalmat csirájában elfojthatta volna. Pedig nem egyszer tapogatóztak ezen irányban, csak hogy akkor már későn volt, és minden erélyes fellépés már a hitszegés és árulás jellegét viselte volna magán. A bécsi helyőrség magatartása mérvadó lett volna a birodalom egyéb részeire nézve is.

Hiába vetik szemünkre, hogy Jellasichek betérése után már békealkudozásokra sem lettünk volna hajlandók. A ki az 1848-iki márcziusi napok izgalmaiban Bécsben elejétől kezdve mind végig átélte, láthatta, hogy a magyar katonaság sohasem tántorodott el a becsület útjáról, habár önértéket gyakran megsértették. A mi ezután következett, az már kifolyása volt a méltatlan eljárásnak, melyben részesültünk . . .

A. B.

KOMÁROM.

1848 márczius 15.

Arra mai napság alig gondol valaki, hogy az 1848/49-iki szabadságharcot Komárom vára nélkül jó formán el sem lehetett volna kezdeni. Bécsben már az 1848-iki márcziusi napok elején szemmel tartották Komárom fontosságát és jó eleve mindent elkövettek, hogy a vár az események rohamos folyamában «más kézbe» ne jusson.

1848 márczius 13-án reggel a bécsi jászsevárosi laktanyában parancsot kaptam, hogy déli 12 órakor a Hofkriegsrath épületében a napos törzstisztnél jelentkezzem. D. gróf ezredes, ki a parancsot személyesen közölte, értesemre adta, hogy valószínűleg mint futárt Magyarországra fognak küldeni, miért is czélszerű lenne, ha hosszabb utra készülnek.

Hogy hozta kellend utaznom, kocsin-e vagy lóháton, azt az ezredes nem tudta vagy nem akarta megmondani. Az előttem felolvasott parancsban csak az állott, hogy a futár szolgálataira egy ezredbeli fiatal, erős, magyarul beszélő megbízható tiszt küldessék.

Bécs akkoriban javában forrongott, de azért katonát vagy rendőrt a világról sem lehetett az utcán látni. Midőn a jászsevárosi Glacis-n végig a Schottenthor-hoz értem, egy csoport munkás került élémbe, kik vívatokkal fogadták a magyar huszárt, de utána rögtön «pereat die Camarilla»-t kiabáltak.

A Hofon magyar gránátosok voltak őrségen a haditanács épületében. Négy hatfontos ágyú is állott az őrség előtt, de réam már akkoriban az egész jelenet azt a benyomást tette, mintha itt alighanem ur változásra előt állnának. A szomszédságban fekvő fegyvertár kiürített termeinek ablakából nők és fiatal emberek néztek a térre, mintha azt akarták volna mutatni, hogy ott most ők az urak.

Jelentkezésem hamar megtörtént. A napos törzstiszt értesemre adta, hogy a további parancsot, illetőleg a sürgőnyt, a haditanács elnöke, gróf Ficquelmont tábornagya ő ezexcellenciája személyesen fogja átadni, miért is tiz perc mulva az ő segédsztjénél kell jelentkeznem. Habár azon időben gróf Latour hadügyminiszter mint Ficquelmont elnök utódja már ki volt nevezve, mindamellett az ügyek még a Hofkriegsrath — udvari haditanács — útján intéztettek el, mert a formaszert átadás csak utóbb történt meg.

A nagy épület rengeteg folyosóján, minden

lépten-nyomon magas állású tábornokokkal és más főtisztokkal találkoztam. Mindannyian fontos képpel beszélgettek egymással, néha oly forma szavak ütötték meg fülemet, hogy a vesztély napról-napra közelebb ér, stb.

Az elnök előszózájában valóságos tolongás lévén, csak nagy nehezen jutottam a segédsztjéhez, ki azonnal bejelentett, mivel — a mint mondá, — ő ezexcellenciája már kétszer tudakozódott a futár után, kit a jászsevárosi lovasági laktanyából ide rendelt.

Ficquelmont gróf természetesen németül szólított meg.

— Hadnagy úr tüstént Komáromba fog indulni, hol Mercz altábornagy és ottani várpáncsnoknál kell jelentkeznie. Az altábornagynak ön levelet nem visz, hanem tőle írásbeli és szóbeli jelentést fog hozni. Meglehet, hogy csak szóbeli jelentéssel fogja önt megbízni, s miután Mercz altábornagy üzenete, illetőleg jelentése, hosszú semmi esetre sem leend, ezt, úgy hiszem, könnyen fejében tarthatja. Komáromban *senkivel*, — érti: *senkivel* sem kell beszélnie, és Mercz altábornagy úr által elindítván, tüstént térjen vissza. Legjobb szerettem volna, ha ön lóháton tenné meg az utat egy huszár közember kíséretében, de az utak rosszak, és attól tartok, hogy valahol fennakadna, ezért kocsin kell mennie. Ha valami különös eset adná elő magát, melynél fogva Komáromból rögtön vissza nem jöhetne, három napnál tovább semmi szin alatt el ne maradjon, mert a dolog nagyon fontos és sürgős.

A kihallgatás véget érven, délután két órakor már a Pozsony felé vezető uton kocogtam egy jóféle bécsi bérkocsin. Tiz órakor Pozsonyban már csak nagy nehezen kaptam kocsi, de mindamellett pénzzel és szép szóval a továbbvaló utazás mégis sikerült úgy, hogy másnap 11 órakor délelőtt Komáromba értem.

A városban néhány nemzeti szalaggal felszített apró zászlón kívül egyebet nem láttam, az emberek csendben a templomba mentek vagy dolgoik után láttak, mi nekem a bécsi izgalmas napok után nagyon furcsának tetszett. Arról persze fogalmam nem volt, hogy nemcsak Komáromban, de az egész országban csakis márczius 15-ike után kezdődött a mozgalom.

A tárvát várkapuban olasz katonák áldogáltak, az egyik külső sánczban vasra vert rabok a gázt gyomlátták. A belső nagy udvarban idylli csend, a főbejárat alatt takaros magyar szolgálok ruhát teregettek. Végre egy álmosképű tüzérsztre akadtam, kitől megtudtam, hogy a várpáncsnok ilyenkor a városban, valószínűleg a főtéren sétálgat. Segédje moosári szalonkákra ment vadászni, az irodájában legfeljebb egy vagy két káplárt fognék találni.

Hogy honnan, és miért jöttem, azután a jámbor cseh bajtárs nem kérdészködött, miután pedig tőle többet meg nem tudhattam, a város felé vettem utamat. Sokáig barangoltam az átkozott hegyes kövezeten, de a tábornokot sehol sem találtam. Végre egy szűk sikátoron áthaladva, egy mézes kalácsos, — repte bábos — boltjában a gazdával kedélyesen beszélgetve látom Mercz altábornagyot. Miatta egész nap a bolt előtt állhattam volna, annyira belemértül a beszélgetésbe, de szem előtt tartva küldetésem fontosságát, a boltba lépve, néhány szóval megtettem jelentkezésemet.

— Jöjjen estefelé lakásomra, — felelé az altábornagy, — kissé rosszul érzem magamat. Ezzel a szalmából font karszékbe visszaülvén, újra a bábossal beszélgettem.

Ezek után nem maradt egyéb hátra, mint lakás után nézni, mert *sürgős* járatomban előbb a várba siettem, semhogy inkább megfordítva magamról gondoskodtam volna. Szerem azon módon a piacon állott, és épen egy megyei hajdútól a legközelebbi vendégfogadó után akartam kérdészködni, midőn egy küldönc káplár avval az üzenettel lépett mellém, hogy a várpáncsnok ur azonnali megjelenésemet kívánja.

Mercz altábornagy ugyanazon lakosztályt bírta, melyet utóbb Guyn és utóda Klapka tábornokok foglaltak el.

— Hozott-e levelet vagy üzenetet Ficquelmont tábornagytól? — kérdezé Mercz.

— Nem, sőt ő ezexcellenciája oda utasított, hogy altábornagy urtól fogok írásbeli jelentést vagy szóbeli üzenetet hozni.

— Jó, tehát jelentse ő ezexcellenciájának, hogy B. ezredes által küldött levelét megkaptam. Mostanáig nincs mitől tartani, de mindamellett

jobb szeretném, ha legalább még két gyalogezredet küldene Pozsonyba, vagy Linzbe. Báró Lederer pesti főhadparancsnok, kihez e részben fordultam, azt felelte, hogy egyetlen embert sem nélkülözhet, sőt azt akarta, hogy én küldjek egy zászlóaljbat Budára. A várbán nincsen élelem, mert mióta a parancsot kaptam, még nem jelentkeztek szállítók, és ha lármat ütnék belőle, akkor ezt meg ott fenn vennék rossz néven. A bécsi komédiák lármaja még nem jutott ide, de attól tartok, nemsokára az is meglesz, és akkor rögtön be kell a kapukat zártnom. Mind-ezekt jelentse nevemben ő ezexcellenciájának, sőt nagyobb bizottság okáért irni is fogok, de vigyázzon, hogy levelem rossz helyre ne jusson.

Mercz altábornagy álló másfél óráig írta a levelet. Mire elkészült, jóformán este lett.

Tudja Isten, jobb szerettem volna itthon maradni; valami előzért azt sügtá, hogy most nem sokára mindenkinek haza kell jönnie. De a kötelességérzet erőt vett rajtam. Két órai pihenés után ismét szekérről szekérré, éjjel-nappal hajtván, agyon zakatolva, törve és rázva Bécsbe értem.

Midőn Ficquelmont tábornoknak megérkezésemet bejelentették, maga szőlított szobájába. Átdadtam a sürgőnyt és megtettem szóbeli jelentésemet.

Ficquelmont minden iránt érdeklődött. Midőn elmondtam, hol találtam meg Mercz altábornagyot, tán akarata ellenére azt förmögé magában: «Ez az ember a várat el fogja veszteni és ha Komárom a forradalom kezébe jut, az ország is elveszett.»

És úgy is lett. Soha ember kezéből nem esavartak ki oly könnyű szerrel valamit, mint a jámbor Mercztől Komárom várát.

Midőn Haynaut Leiningen honvéd zászlóaljai a Csalóközben naponként elverték, dühében mindig Merczet átkozta és szidta, ki aligha rosszul nem jár, ha idejekorán az árnyékvilágba nem költözött volna, mert holmi utólagos hadi törvényszékek az embert ilyesmért legalább is husz évi várfogságra szokták ítélni.

Ficquelmont megdicsért és azzal bocsájtott el, hogy szivesen, áttételle valamely más lovasezredhez, ha magyar nem volnék, de így ezt nem teheti. Különben a huszárok lassanként amugy is Olaszországba kerülnek, hol Radetzky majd féken tartja őket . . .

A. B.

KÉT LEVÉL.

Amerikai történet. — Közlí Brander M.

II. (Vége.)

A «Gotham Gazette» ápril 22-iki számából.

Az *Esseripho-aranybánya-társulat központi hivatalától.*

New-York, ápril 21-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Lapja mai számában érdekel olvastam egyik levelezőjének közleményét, melyben bizonyos Stead urnak kalandjai Angol-Guyanában, eddigelé ismeretlen indiánokkal, le vannak írva. Nem szerettem ugyan az e féle szenzációs közlemények hatását elrontani, és az egyszer kénytelen vagyok vele, mivel társulatunk jó híre megkívánja.

Stead ur tegnap óta lopás és gyilkolási kísérlet miatt vád alá helyeztetett. A mit el akart lopni, ez a gondjára bizott arany, társulatunk bányából; az ember pedig, kit meg akart ölni, bűntársa: Austin Tamás. Ez utóbbi szintén az itteni börtönben ül, és bevallotta, hogy Steaddal abban állapodott meg, hogy a reájok bizott arannyal megszöknék.

Midőn a folyóhoz értek, hol Stead állítólag oly dicső harezokat vívott, nem létező fehér indiánok ellen, mindketten a 40 font aranyat egy lyukban elásták. Ekkor Stead Austint evező-lapát és élelem nélkül egy csónakba lökte, melyet a víz sebes áramlata hamar elsodort magával. Azt hitte, hogy társa ily módon valamely örvénybe jut és elvész, csak hogy a sors másképp akarta, mert Austin zátonyra jutván, megmenekült és vándorló indiánokkal a tengerparthoz utazott. Georgetown-ban egy ismerős házában megtudta, hogy Stead kicsoda hajmeresztő kalandokat mesélt az embereknek. Erre Austin elhatározta magát, hogy a «Rhavamanthus»-gözzsel ide, New-Yorkba, jön, mely hajó még a nap el is indult. A véletlen úgy hozta magával, hogy Austin ugyanazal a hajóval érkezett ide, mely az ön lapja számát kezünkbe juttatta. Austin a társulatnál jelentkezve, mindent be-

vallott. Ekkor nem maradt egyéb hátra, mint a tengeralatti sodrony felhasználásával Georgetown-ban az ottani batóságot Stead azonnali elfogatására felkérni, mi meg is történt. Az arany, mely Stead elbuzulása szerint valami sziklarepedésbe zuhant, börtöndjében volt elhelyezve, sőt a mi több, a bátör és vitéz férfi, ki revolverével annyit vad indiánt agyonlőtt, a többi pedig az ingó hid elrontásával visszariasztotta, a legközelebb Angliába induló hajón odább akart állni, mi az egyszer nem sikerült. Még egyszer nagyon sajnálom, hogy a szép közleményit ily prózai uton meg kellett hazudtnom, de végre ezzel az igazságnak tartoztam.

Alázatos szolgálja

Sargent Samu.

BUDAPEST.

Csodálva nézlek, büszke, tüzes, délceleg Magyar levante, szép Budapest! Melyben születtél, hol van a kis fészek? Czéljaidat ma ki tartja merésznek? Már a világ is tapsolni kezd.

Bátran előre! A gyáva, a dőre Döbbenet pályád gyors sikerén. Ám te ne állj meg! nézz a versengőre, Vidd el a pálmát hódítva előre, Szállj diadalnak lángszekerén!

A regeknek eridben forrnak Tiszta, titáni véreseppelji, S ősi erőddel ime összeolvadt Ifjú varázsa egy új hatalomnak, Mely a tusiban félisteni.

Mult nem emelte haraggyó jelenbe Érdeme szárnyán életedet; Beléd a szikrát szent ihlet lehelte, Mint tünemény-jel gyúlt ki jövőd lelke, Csillagul egy nép álma felett.

Egy érintésre, alig vettük észre, Óriássá nőtt hős alakod. És most karodnak minden legyintése Csodákat alkot, miktől megigézve Új élet zsendül, hol akarod.

Te vagy az ország öröme, bálvány, Te a boldogság gyöngye nekünk; A Duna tükre tündöklőn himbálja Képedet, világ legszebb dalja! — Érzed-e, hogy mily hön szeretünk?

Szeretünk téged, nemzet szeméfenye! Rajongás éget gyönyör tüzén, S magasba röppen bizalmunk reménye, Hogy te vivid ki egy új ezer évre A magyar névnek mind, a mi fény.

Oh légy az első, te dicsőégszerző! Való legyen, mit vágy hite fest . . . S a diadalnak ha ünnepe elő, A magyar zászlót győzelmed legfelső Ornára tűzd ki, szép Budapest! RUDNYÁNSZKY GYULA.

OROSZ TÖRTÉNETEK.

Az ítélet.

Jermolov Iván után oroszból.

Ez egyszer ne várjatok tölem valami regényszerű elbeszélést vagy kedélyes életképet. Olyasmit akarok elmondani, mi szemünk láttára valószággal megtörtént.

Sokan vagyunk, fogjunk fegyvert a közös ellenség ellen. Harczoljon mindenki a maga fegyverével, melyet tőle semmiféle hatalom el nem vehet és győzni fogunk.

K. városában együtt ül a bíróság. Két emberre törvényt fognak látni és meggyalázzák az igazság magasztos fogalmait.

— Közvádó úr, — kezdi rikácsoló hangon az elnök, — adja elő a vádat, és ha kérem szabad, minél rövidebben, mert különben alig eshetünk át a dolgon naplemente előtt. A közvádó nyugtalanul fészkelődik kemény ülésén, mintha csak az elnök felbátorító szavait

várta volna, mire aztán úgy elhadarja a vádat, hogy a két gyorsító néma megadással leteszi az iront, hiszen a közvádó úr úgy is kézirásban is odaadhatja «nagy szabású» beszédjét, melyre hetek óta készült.

«Balabin Pál Pavlovics, és Ossagor Iván Ivanovics vádlottak ellen ő felsége a czár nevében panaszomat a következőkben mondom el. «Az elsőrendű vádlott, Balabin Pál, a moszkvai egyetemből kizárattatott, mivel vikereszt napján résztvett ama tüntetésben, melyet forradalmárokkal és nihilistákkal szövetkező emberek G. tábornok főhadsegéd és kormányzó ellen rendeztek. Elfogatása alkalmával külföldről be-csempeztett veszedelmes irányú újságok és könyvek találtak szobájában, sőt, a mi több, egy proklamáció fogalmazványa alatt a vádlott neve szerepel. Az iratból kitűnik, hogy vádlott az országban bujdosó emigránsokkal egyetemben egy vagy több legmagasb személy életére tör. Miután a vád minden részeiben a megejtett vizsgálat nyomán, kétségtelemül bebizonyult, a büntetőtörvénykönyv II. szakaszában o. f. és g. pontok alatt felsorolt határozványok értelmében Balabin Pavlovicsra a halál büntetését kimondani kérem.

«A mi a másodrendű vádlottat: Ossagor Ivánt illeti, ellene is tökéletesen hasonló tényálladék mellett szintén a halálbüntetést kívánom alkalmaztatni.»

Körülbelöl ennyiből állott a közvádó nagy-szabású beszéde, csak hogy ebben a dolog még sokkal kevesebb következetességgel volt előadva.

A nagyérdemű elnök a beszéd első szavai után már elaludt, mivel csakis egy felórával a gyűlés megnyitása előtt jött haza valami országgyűlési törvényből, hol mindenki már az esteli órákban a sárga földig elzúgott. Mire a közvádó az utolsó három szót elhadarta, az elnök mellett ülő bírák egyike úgy tett, mintha az asztalon fekvő törvénykönyvet akarva nézni, mely alkalommal aztán az elnököt meglökte, ki nagyot sóhajtozva felébredt.

A tisztelt törvényszék úgy hiszem eléggé világosan találta a közvádó úr indítványát, miért is ítélethozatal végett ezennel visszavonulunk.

Erre aztán a bírák az elnökkel együtt a szomszéd szobába vonultak vissza, hol az észbeli tehetség fölelevenítésére Mikhael teremőrgyöngéd gondozása nyomán, néhány üveg jóra-való vutki várt rájuk. Eleinte mindenki csak a pálinkával és a papirszivarkákkal fogasztásával volt elfoglalva, mikor aztán a lelkesítő szesz elfogyott, az elnök furfangosan mosolyogva kijelentette, hogy az egyszer ő fogja a tisztelt urak izlését a kimonadandó ítéletben eltalálni, feltéve, hogy annak fogalmazásával öt egyhangulag megbízzák. Ez ellen senkinek sem volt kifogása, sőt mindenki örült rajta, hogy véleményét a dőre elnök nem kérdezi. A tisztelt törvényszék ismét visszament a tárgyalási terembe.

— Hozzátok elő a két jó madarat! — mőkögi az elnök a börtönőrökhez fordulva.

A két fiatal tanuló két-két szuronyos katona közt a terembe kísérik.

Meglátszik rajtuk, hogy számot vetettek magukkal. Mire szüleik, rokonai és más hozzátartozóik hollétüket megtudják, akkorára sirjuk fölött már begyepesedett a föld.

Az elnök csakugyan a közvádó indítványa értelmében mindkét vádlottra kimondja a halálos ítéletet, azzal a befejező megjegyzéssel, hogy azt megerősítés végett a kormányzó úr ő ezexcellenciájának fel fogja terjeszteni, ki ez idő szerint a kegelmezési jogot gyakorolja.

A vádlottak szó nélkül fogadták az ítéletet, és nehéz lánczaikat már előre felhuzva, várták a parancsot, hogy börtönökhöz visszajussanak, hol ezentúl már csak néhány napot tölthetnek.

A kormányzó ő ezexcellenciája nem azért kapta legfelsőbb helyről a szép tartományt, hogy abban a forradalmi elemek gyarapodjanak, nem hiába ruháztatott fel ő ezexcellenciája az élet és halál fölötti rendelkezési joggal, majd megmutatja ő, hogyan kell a rendet fontartani. Hadd hulljon a fergése!

Mióta hivatalát elődjétől átvette, a kivégzések szépeképen megszaporodtak. Két ízben Moszkvából kellett a hóhért elhozatni, de már harmadszor ez nem ért rá, mivel otthon is elég dolga akadt. Ily formán aztán a helybeli hóhérfeljeljebb három embert akaszthatott fel egy nap, a mely lassu eljárás nem felelt meg ő ex-

ezellenzárja intencióinak. Kétséget nem szenved tehát, hogy a két «jó madár» legfeljebb három nap alatt, — ha valami ünnep közebe nem esik, — már a másik világból nézheti a föld keservességét.

Rablásban, gyilkolásban és ehhez hasonló bűnökben elmarasztalt gonosztevők számára ott van a legfelsőbb törvényszék, mely ítéleteit megerősítés végett a cárnak bemutatni köteles, de már az imént felsorolt politikai gonoszágokért halálra ítélt ember senkitől sem remélheti sorsa javulását.

Az ítélet tehát annak rendje-módja szerint még az nap a kormányzó kezéhez jutott, ki, mielőtt ebédhez ült volna, azt írta az okmányra, hogy: *azonnal végrehajtandó.*

A véletlen azonban, vagy ha úgy tetszik, az isteni gondviselés azt akarta, hogy az egyszer a hatalmas úr parancsa végre ne hajtsák.

A kormányzó úr 16 éves leánya atyja dolgozó szobájába jött, hogy tőle a legközelebbi nemeségi bál tárgyában bizonyos felvilágosítást kapjon.

kisasszonnyal a további lépéseket megbeszélje. A szegény francia leány, ki már régóta visszavándorolt hazájába, hol az éfélé borzasztó dolgok még sínesen annyiszor napirenden, sírva fakad, midőn Eudoxia tőle tanácsot kér.

A két fiatal nő sír és zokog, de valami elhatározó lépésre nem tudja magát elszánni. A kormányzó udvarában a többek közt egy félkezű fiatal hadnagy is van alkalmazva, kit mindenki szeret, és ki soha senkit sem bántott. Jobb kezét az utolsó török háborúban veszítette el, s miután csekély hadnagy nyugdíjából meg nem élhetett, valami hatalmas pártfogója benyomta őt a kormányzóhoz, hol egyéb dolga nem volt, mint hogy a hivatalos látogatókat ő ezellenzárjának bejelentse.

Eudoxia tehát véletlenül Guljabin hadnagyra gondolt. Hát ha ez tudna valami jó tanácsot adni?

Celestine kisasszony az udvaron álló kozáknak intett és azt kiáltotta neki oda, hogy Guljabin hadnagyot azonnal küldje fel.

Két perc múlva Guljabin a terembe lépett,

okvetlenül keresni fogják; ha pedig meg nem kerülne, a törvényszék parancsot fog kapni, hogy a Balabin-ügyben hozott ítélet másodpéldányát újabban terjessze fel. Mindez legalább is öt vagy hat napig eltarthat, akkorára pedig a jó vagy rossz válasz a sürgönyre Szent-Pétervárról mulhatlanul meg fog érkezni.

Másnap a kormányzónál megjelent törvényszéki elnök sajnálattal értesült az írományok rejtélyes eltűnéséről, de mindamellett még mindig azt remélte, hogy egy pár nap alatt ismét meg fognak kerülni.

Mindezekre azonban már nem volt szükség, mert harmadnapra egy császári főhadsegéd érkezett meg Szent-Pétervárról, ki legfelsőbb meghagyásból, a Balabin-féle per átvizsgálásával volt megbízva.

Az elnök «véletlenül» akkor is be volt rugva, midőn a magas egyéniség nála váratlanul megjelent.

De minek huzzuk és halogassuk a szomorú történet megoldását.

A per tüzetes felülvizsgálatából a két fiatal

SZIBÉRIÁBÓL. — A KORMÁNYZÓ LÁTOGATÁSA A JENISZEJSZKI BÖRTÖNEN.

Ámde a hatalmas úr már nem volt ott, hanem öltöző szobájában komornyikját szidta, a miért ez a kedvenc kutya lábára talált hágni.

Eudoxia kisasszony már régóta francziául ir és olvas, sőt németül is meglehetősen tud, de anyanyelvén csak a cselédeket szedi ránczba, ha parancsait elég gyorsan nem teljesítik. Legújában azonban oroszul kezdett tanulni, s ezért mint afele kíváncsi leánya, minden orosz levelet, könyvet vagy egyéb nyomtatványt, végig szeret betűzni. Atyja íróasztalán ott hever a két aláírt halálos ítélet. Ezeket majd holnap reggel a kormányzó hadsegéde szépen összehajtogatva hivatalos borítékba rakja, és a törvényszék elnökének küldi szabályszerű toábbi eljárás végett.

Eudoxia kisasszony nagy nehezen elolvassa az ítéletet. A jószívű leány elsápadt. Azon tűnődik, mit tegyen, hogy az előtte egészen ismeretlen két fiatal ember életét megmentse. Atyjától semmi jót nem várhat, hiszen tudja, hogy midőn utoljára két nőt végeztek ki hasonló bűnök miatt, atyja az ebédnél a szerencsétlenek egészségére ürtette ki a poharát.

Első felindulásában mindenekelőtt apró darabokra tépi össze a végzetes papirost, és szobájába siet, hogy francia társalkodójával, Celestine

kinek Eudoxia félig sírva, félig zokogva elmondta a dolgot.

— Ha rajtam állna, — mondá Guljabin, — azonnal Szent-Pétervárra sürgönyöznék, még pedig a cárnának és kegyelmet kérnék a két fiatal ember számára. De itt a sürgönyt nem veszik fel, én pedig nem mehetek máshova, hogy azt onnan elküldessem. Ha tehát...

— A többit már értem — veté közbe Eudoxia. — Az istenne kérem, kerítsen elő valahonnan számunkra egy szánt, melyen Kovalkóba mehetünk. Onnan feladom a sürgönyt.

Egy fél óra múlva a két fiatal hölgy Kovalko felé indult.

Az ottani postamester, ki egyúttal a távirtdát is kezelte, nem mert belevágni, de miután siket-néma leánya sürgönyök felvételére szintén hivatalosan fel volt jogosítva, valami ürügy alatt eltávozott, ekkor aztán a siket-néma a cárnához intézett sürgönyt azonnal elindította. Mire a hölgyek a városba visszaértek, Guljabin értesükre adta, hogy a kormányzó már tüzzel-vassal keresi az íróasztaláról eltűnt írományokat, sőt a tárgyban másnapra az elnököt is magához rendelte. Miután azonban az írományok nincsenek meg, ezeket még néhány napig

ember ártatlansága ép oly hamar kitűnt, valamint a kormányzó vétkes könnyelműsége, ki a részeges birák által hozott ítéleteket minden további indokolás nélkül végre szokta hajtatni.

És hány ily eset fordul elő Oroszországban, hány ártatlan embernek ontják véré a rend és törvény nevében!

EGYVELEG.

* Vak leány tett felvételi vizsgát a melbournei egyetemen s bár már csecsemő korában vakult meg, kitűnő sikerrel, különösen az algebrából s a francia-és latin nyelvből.

* Zajos újvi ünnep volt az idén Sydneyben, Ausztrália fővárosában. A zsufolt fűteczákon rakétákat eresztettek, doboltak, sipoltak s trombitáltak s midőn éjfél utott, egyszerre mindenütt pokoli zaj támadt. A kikötő hajónak kürtői csináltak legnagyobb zajt, s minden harang megszólalt s mindenféle tűzijátékok rendezettek.

* A pápa márczius elején lett 81 éves, s kezdte meg uralkodásának 14-ik évét. Midőn trónra lépett, senki sem hitte, hogy ily sokáig él, mert a 263 pápa közül csak 29 uralkodott ennyi ideig. A pápák átlagos uralkodási kora 7—8 év.

SZIBÉRIÁBÓL. — A JENISZEJSZKI BÖRTÖN BELSEJE.

SZIBÉRIAI BÖRTÖNÖK.

Európa művelt közönsége régóta emlegeti borzalommal Szibériát. A művelt államokban már régóta szokatlan politikai üldözések Oroszországban teljes embertelen szigorúságukban megmaradtak, sőt épen az utóbbi két évtized alatt a nihilista mozgalom következtében tágabb körök lettek, mint valaha, s felvilágosodott korunk már magában azt aényt, hogy valakit tisztán meggyőződéséért üldöznek, hajlandó a legborzasztóbb dolgok közé számítani. Ezen kívül számos utazó és misszionárius valóban sötét képeket rajzolt a szibériai börtönökről, a hol a gazembert a politikai bűnöstől épen semmiben sem különböztetik meg, sőt, ha igen, az utóbbi rovására; a melyekben soha sínes elegendő hely a letartóztatottak számára s a túltömöttség veszélyeit nem is számítva, határozottan hiányzik minden, a mit egészségügyi, rendőri avagy humanisztikus szempontból a művelt államok börtöneinél elengedhetetleneknek tartanak. Igaz, hogy ez a sötét valóság, mely Szibéria nevével a zord éghajlattal kapcsolatban átkozottá tette, némely szavahihető utazók állítása szerint gyakran túlozotatik, a mi valósintű is, mivel az orosz nép kedélye egyáltalán nem hajlandó a kegyetlenségre, s a magasabb rangú tisztviselők már csak nagyobb műveltségüknek fogva sem követnek el rendszeresen oly dolgokat, melyeket jobb érzésük borzasztóknak tart: mindamellett kétségtelen, hogy különösen a politikai foglyok sorsa, kik a dolog természeténél fogva túlnyomólag a művelt osztályokhoz tartoznak, borzasztóbb Szibériában, mint másutt, már csak azért is, mert egyenlő bánásmódban részesülnek a gonosztevőkkel, s mert a csekély népességű s nagyjában teljesen műveletlen vidéken, megszakad teljesen a szellemi kapcsolatok a művelt világgal, s a szellemi élet gyönyöreikhez szokott ember ismét vadállattá lesz, kinek legfőbb gondja a mindennapi lét fenntartása. Mondják ugyan, hogy egyes politikai foglyok, kik nagyobb városokba vannak internálva, itt főképp nyelvek és zene tanítása által keresik kenyerüket s a művelt családok körében is szívesen látott vendégek, mert Szibéria intelligenciája a politikai foglyokat nem tekinti megbélyegzett embereknek. De ezek száma igen kevés s a legtöbben, midőn a túltömött börtönhelyiségekbe kibocsáttatnak, rendszeren félreeső falukba vagy tanyákba küldetnek, a hol a megélhetés gondjain kívül a lelki elhagyatottság gyötrelmet is teljes mértékben kénytelenek át-szenvedni.

Mióta a foglyok nagyobb részét a Csendes-Oceánban, Szibéria keleti partjain fekvő Szachalin-szigetbe küldik, a régi szibériai börtönök nem is oly túltömöttek többé, kivéve azokat a napokat, midőn egy-egy útutazó nagyobb szállítmány számára helyet szorítanak bennük. A politikai foglyok nagyobb része ritkán is marad itt állandóan s még kevésbé a hírhedt olombányákban, a hova különben is csak utólagos büntetés-ként szokták őket elküldeni. A börtön-élet azonban, az orosz kormány számos humanizti-

kus irányú intézkedései daczára, nem fog gyökeresen megjavulni, már csak azért sem, mert a központtól messze távolban, ritka népességű s igen hiányos közlekedési eszközökkel bíró vidékeken, a dolog természete szerint, minden törvény és rendelet végrehajtása nagyon laza. A tisztviselők a felügyelet hiányossága miatt, igen természetesen hajlandók minél kevesebb dolgot csinálni maguknak s csak olykor-olykor, szem-szűrasként látogatják meg a börtönöket, a melyekben ennél fogva a műveletlen és rosszul fizetett börtönőrök, szolgák és katonák lesznek a zsarnokok, kik jövedelmük pótlása érdekében a foglyok megtakarított pénzét igyekeznek elhár-csolni avagy az élelmezés megosonkításával nyereszkedni.

Azok a képek, melyeket most bemutatunk, ennél fogva nem tüntetik vissza a szibériai börtön-életet a maga valóságában. Ez az ünnepi actus, mely csalóka, mivel egy magasrangú látogatás jelenetét ábrázolja, oly jeleneteket, melyeknél még a mi társadalmi viszonyaink között is igyekezzünk lehetőleg minden kellemetlenül ható dolgot szem elől eltenni, annyival inkább itt, hol a magasrangú látogató nyilatkozata a felügyelők életkérdése, s a hol, mert vasutak nincsenek s a magasrangú látogatók hivatalos fogatokon utaznak, mindenkor van elegendő idő arra, hogy a börtönöket ily alkalomra kellő pompában mutassák be. Mindamellett aligha csalódunk, midőn azt hisszük, hogy ezen ünnepi kép bemutatása is érdekelni fogja olvasóin-

SZIBÉRIÁBÓL. — FOGLYOK A JENISZEJSZKI RENDŐRSÉGI HIVATAL ELŐSZOBÁJÁBAN, KRASNOJARSZKRA SZÁLLÍTÁSRA VÁRVA.

kat, mert valóban természet után készült. Price Gyula angol festő készítette Jeniszejszk városában, a hol a börtönt Telakovszki tábornok kormányzó kíséretében látogatta meg. Nem látjuk a képen a hírhedt borzadalmas részleteket, a rabok is katonás sorrendben, némán állanak, de az arczok és öltözetek beszédesek s a művelt olvasót e sorba állított, komor tekintetű egynek láttára is sok keserű és fájdalmas emlék lepi meg. Az az átok, melyet nemzedékek tapasztottak Szibéria nevéhez, nehezen és lomha lassúsággal tűnhet el az emberek agyából.

A másik kép már természetesebb csoportokat mutat fel, börtönükben pihenéssel vagy társal-gással foglalkozó rabokat. De ezek is ugyanazon börtönből valók, ugyanazon festőtől, ki mint említettük, a kormányzó társaságában tette látogatását s ugyancsak előtte készítette a vázlatokat, parancsára állítván elő a rabokat, kik, mint mondja, legkevésbé sem vonakodtak a vázlat elkészülése után a legesekélyebb kíváncsi-ságot sem tanusították annak sorsa felett.

Különbön magában Jeniszejszk városban jelenleg már nincs külön fogház a politikai bűnösök számára. Rendszeren azonnal tovább viszik őket Krasnojarszk-ba, mely út körülbelül egy hetet vesz igénybe, mivel egy nap rendszeren 50 versztuyi utat tesznek gyalog s végállomásuk rendszeren Karában vagy Nertesinszkben van, a hol a kiszabadult rabok közül is sokan teleped-nek le. A jeniszejszki fogház a városban kívül épült, közönséges két emeletes téglá-épület, mely mellett, jellemzően, katonai kaszárnya is van. A börtön-igazgató lengyel ember, kit a legutolsó lengyel forradalom idején hoztak ide, mint politikai foglyot s büntetése letelte után csakhamar elfoglalta ezt az állást; a felügyelők száma is csak öt, kik rövid kardot és nagy revolvereket hordanak, mely fegyverek azonban nem volnának képesek a több százra menő rabokat fegyverben tartani, ha a kaszárnya közel nem volna, s ha a rabok a szigorú büntetéstől, különösen a magánzárkától nem félnének oly nagyon.

Megemlítjük egyúttal, hogy a körülbelül 12,000 lakosságú Jeniszejszkben, a vidéken található gazdag aranybányák miatt, igen sok gazdag ember lakik, s ennél fogva a kis város sokkal szebb, mint Szibéria némely más nagyobb városa, magán-házai közül több beillenek Párisba is, s közép-ületei közül a kórház s egy Kitmanoff nevű miliomos bányatulajdonos adományából épült kettős középiskolai épület — egyik a leányok számára — igen csinos, s gondosan felszerelt házak s a város lakói, midőn nincs nagy hideg, t. i. 15° R. alatt, az utcákon igen csinos szánkák-kal s nagy fényűzést fejtve ki, szoktak megjeleni. Mindez hozzájárulhat annak igazolására, hogy Szibéria hirneve rosszabb, mint a minő a valóságban.

ISMERETLEN ADATOK ZRINYI MIKLÓS, A KÖLTŐ, ÉLETEBŐL ÉS IRODALMI MŰKÖ- DÉSÉRŐL.

I.

Irodalmunk egyik legkiválóbb képviselője gróf Zrinyi Miklós. Hadvezéri és politikai működéséről a történelem fényes lapjai szólnak, stratégiai és államférfiúi képzettségét fenmaradt és ismert művei hirdetik; hazafias szellemét s költői nagyságát kiváló műve «Sziget ostroma» s egyéb kisebb költői művei díszítik.

E nagy férfiúnak kimerítő életrajzát eddig még nem bírja irodalmunk. * S talán nem tévedünk, ha ezt ama körülményes tulajdonítjuk, hogy a Zrinyi életére s működésére vonatkozó adatok nagyon is szűken állanak rendelkezésre az életírónak, a ki ily módon nem lenne képes a kiváló férfiú életét minden oldaláról kellőleg megvilágítani.

A ki majd ama hálás és megtisztelő feladatot vállalja magára, hogy politikai életünk és irodalmunk e kiemelkedő jelesének életét s működését vázolja, az munkája egyik legelső kutforrásának tekintheti a költőnek minap megkerült s jelenleg Kende S. bécsi könyvtárus birtokában levő könyvtárát. Valóban meglepő, mily — mondhatnók bibliografiai — szakértelemmel gyűjtötte egybe Zrinyi ama kor világirodalmának kiváló termékeit, úgy, hogy könyvtára ugyszólván a XVI. és XVII. század politikai, történelmi, hadászati, költői irodalmán vezet keresztül. E könyvtár bibliografiai ismertetését nagyjában már közölték lapjaink s így ez alkalommal a címnek megfelelőleg csak annyiban akarok a könyvtárról szólni, a mennyiben az Zrinyi életére s irodalmi működésére vet új, eddig nem is gyanított világot.

Zrinyi könyvtára, mely rokonság útján került a nemrég elhunyt gróf Daun Henriknek, a morvaországi Vötau urának birtokába, most Bécsben látható s én felhasználtam az alkalmat, hogy arra az illetékes magyar köröket figyelmessé tegyem.

Nem tekintve ama mindenesetre figyelemreméltó körülményt, hogy fenmaradt még a könyvtárnak Zrinyi saját kezétől összeállított eredeti leltára is, érdekesnek tartom megemlíteni, hogy Zrinyi majdnem mindegyik könyvét ellátta olvasásközben oldaljegyzetekkel, s meglepő, mily bőleszézetű szellem vonul keresztül mind e jegyzeteken, melyekben politikai, történelmi, filozófiai, hadászati reflexiókon kívül, itt-ott költői lángeszének is adja tanyáját. Oly időben, midőn a nyílt és férfias szó kimondását bünténynek tekintették, Zrinyi könyveire fordult s azokra bízta meggyőződése, politikai és honfitúi nyilatkozatait.

Thuróczi krónikájához például igen sok jegyzetet, részint tartalmi kivonatokat, részint közmondásokat, stb. írt, pl. «Qualis rex, talis grex». (A minő a király, olyan a nyája.) Érdekesek ama jegyzetek, melyeket Malvezzi «Discorsi sopra Cornelio Tacito» cz. művéhez (Velence 1635) írt. E jegyzetek a czimlap előtti négy oldal tölthetik be s egyrészt történelmi, másrészt politikaiak. A többiek közt ezt írja:

«Familia Zriniana ideo potest triumphare et laudabilis est, quia nemo ex his fuit, qui aut imbellis aut infidelis domino suo nominari potuisset; ergo maiorem gloriam consequitur homo in successore bono, quam in malo» stb. (A Zrinyi-család azért is diadalmaskodhatik és dicsérendő, mert nem volt olyan tagja, a ki vagy ingatagnak, vagy urához hűtelenné volna mondható; így hát nagyobb dicsőség háramlik az emberre a jó utódban, mint a rosszban.)

Más helyen meg ezt mondja:

«Veszem eszemben én, hogy az magyarországi Urak csehölőnek, hogy az mi kegyelmes Császárnak csak por forma kérdés tanácsot tölök és immár mindent elvégezett akkor az német tanács, mikor az magyar urakat híjják; de nem az mi kegyelmes urunk oka, hanem az, hogy mi nem vagyunk elegetek, hogy olyan nagy Császárnak tanácsot adjunk, hanem magunké az invectiva, quare non mittunt filios in provincias alias.» (Minket illet a szemrehányás, mert nem küldjük fiainkat idegen országokba?)

Istvánffy történelmi művébe latin verseket írt, azonkívül számos, érdekesebb érdekesebb oldaljegyzetet, történelmi és politikai észrevételt. Így például azt írja Istvánffy amaz adatához, hogy

Zrinyi Miklós (a költő dédapja) azt indítványozta, hogy a törökök ellen támadó hadjáratot indítsanak: «kevés egy erdőben egy kakuk».

Bonfinius magyar krónikájába is több jegyzetet írt. Így például azt olvassuk a czimlap előtti lapon: «Numquam fortem virum fortuna quiescere patitur, sed in dies vexat et exercet, ne impune laudibus et immortalitate decoret.» (A sors a vitéz férfit soha sem engedi nyugodni, hanem örökké ösztökéli és kergeti, nehogy méltatlannul kelljen őt dicsérettel és halhatatlansággal fölékesítenie.) Más helyen közmondásokkal, szólasmódokkal kíséri a történetíró adatait, például: «Ha dicsznő turná is ki az embert, csak ember legyen.»

Más könyvét («L'economia del cittadino in villa. Bologna 1651») gazdaságára vonatkozó jegyzetekkel írta be.

Schrenk Jakab August. «Imperatorium regum, atque archiducum, illustr. principum etc. imagines» (Instbruck 1601.) cz. művében, mely egyebek közt a szigeti hős arcképét és életrajzát is közli, Zrinyi ez utóbbi képhez a következő latin distichont írta:

«Una est et verax summa virtutis imago:
Viverecum, possis, non timuisse mori»

Az igazi erénynek egyetlen és legfőbb ismertető jele: Élni a míg lehet, s nem félni a meghalástól.

Érdekesek továbbá ama jegyzetek, melyekkel Mauro Orbini «Il regno degli Slavi» (Pesaro 1601) cz. művének hibás adatait helyreigazította; egyik-másik oldalt teljesen kihúzott, stb.

(Vége köv.) S. I.

VISZONTTALÁLKOZÁS.

— Egy régi honvéd emlékeiből. —

1877-ben bérlő voltam Romániában, Zimnicától, hol az oroszoknak Plevnához átkelő hidja volt, úgy 20 kilométernyire befelé. Az egész orosz sereg a mi földünkön koncentráldott, onnan oszlottak el két felé: 94,000 ember Zimnic felé ment Plevna alá, mintegy 80,000 ment egy másik hidon, mely Petrosani irányában, Treszteniknek volt építve, Rusesuk elé. Újkor Fraterstiről vezetett a Dunának, mert Gyurgyevóban nem volt tanácsos megállapodni, mióta a főhadiszállást, mely Nikolaj Nikolajevics alatt a Hotel de l'Europe-ban volt elhelyezve, a törökök kikémlelték, s egy szép délután keményen megölökdözték.

Egy forró júliusi délután jött egy pár zászlóalj gyalogság, egyetlenül kifáradva, borzasztóan szenvedve a szomjúságtól, mivel kocsival 5 óra járásnyira köröskörül minden kút ki volt száradva. Öreg ezredesük nálam keresett szállást, és én szívesen fölajánlottam lakásomat, tudva, hogy ezzel nem csak jó tesztek egy öreg katonával, de magam is megleszek mentve az apró, sokszor igen kellemetlen zaklatásoktól.

Az ezredes tehát beszállásolt, előszedte szamovárját, s rögtön hozzálátott a theázáshoz. Vistavárja (magyarul: privátdiener), egy liflandi német fiú, — különben igen ügyes, eleven, — egy tyúkot kért, mert, a mint mondta, az öreg úrnak legalább egy jó levest kell készítenie. Feleségem mondta neki: hogy jelentse az ezredes úrnak, hogy egy óra múlva asztalhoz ülünk, s ha úgy tetszik, az ezredesét vendégét szívesen látjuk. A vistavár csakhamar visszajött s jelentette, hogy az ezredes igen szívesen, örömmel fogadja a meghívást, s igénybe veszi segédkező tisztje részére is, mert — mondá — Kisenev óta úgy sem evett családi körben.

Pont hatkor táltattunk, s az öreg úr parádeba vágva magát, vendégével együtt asztalunkhoz ült. Eleinte meglehetősen egykedvűen folyt az ebéd, ámbár láthatólag derült hangulatban tartottuk a társaságot, németül beszélve, mely nyelvet az asztalnál ülők mind jól értették; de egy pár palacska ménesi után már kezdtünk neki melegedni, midőn Kocsis Anikó föltett az asztalra négy igen kitűnő, vérvörös belü görög dinnyét. Az ezredes látható kéjjel nézte az itt nem mindenütt kapható gyönyörűséget.

— Na, még ilyen szép dinnyét nem láttam, mióta ezelőtt 28 évvel Magyarországról eljöttem.

— Hát volt az ezredes úr Magyarországon?

— Voltam mint kadet 1849-ben; de máig sem felejtetem azt az országot, hol minden gyönyörűség mellett is annyit szenvedtünk.

— Hol volt útközben a magyarokkal?

— A legkeményebb Vácznál volt, hol a tüzer-

ség felszorított este későn egy hegyre, mert már nem volt hova menni.

— No hát, tudja meg, én voltam ott egyik azok közül a tüzerek közül, a kik a vasút oldaláról tüzeltek és a lovasságot kétszer visszaverték!

Alig mondtam el, ezredesem föluggott az asztaltól és: «Ach! Göttliche Artillerie! die Husaren waren schrecklich, aber die ungarische Artillerie war vernichtend!» (Ah, isteni tüzérég! A huszárok rettenetesek voltak, de a magyar tüzérég megsemmisítő volt!) És kezdtük egymást ölelgetni, csókolgatni, orosz szokás szerint; de engem is annyira meghatott ezen viszontlátás örömeinek ily őszinte nyilvánítása, ez a mesterkéletlen, természetes lelkesedés, hogy ha régi társaim közül találkozom valamelyikkel, talán az sem lett volna nagyobb hatással réám. Neki dültünk aztán, mint igazi régi barátok, egymást feltalált bajtársakként, elmultunk 3-ad nap reggelig, az oda rendelt katonai zenekar mellett, és miután nem tudom, hány palacska ménesit fogyasztottunk volna el, csak azon eszálkoztunk, hogy voltunk mi képesek ezelőtt 28 évvel egymást úgy agyongyilkolni akarni?

Feziz.

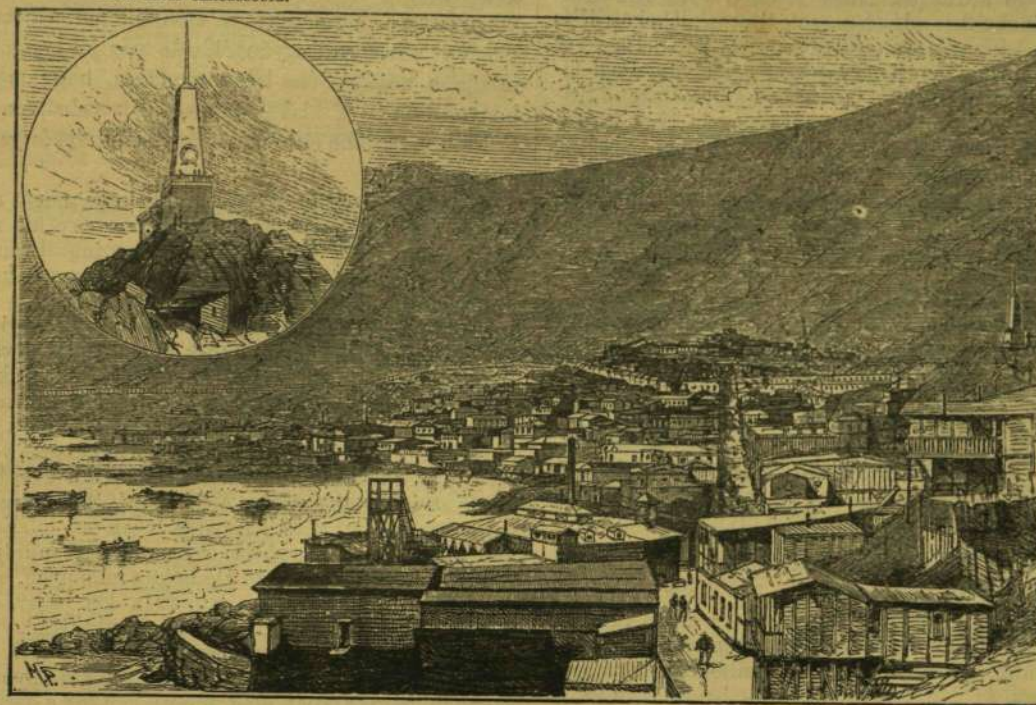
AZ EMBERI TEST ÖNVÉDELME.

A létküzelemben aligha fenyegeti egyetlen szerves lényt is oly sokféle veszély, mint az emberi testet. Napjainkban is egész sereg bacillus, bakterium és micrococcus fedeztetett fel. A szabad levegőt nagyon hasznosnak, de egyáltalán nagyon veszélyesnek is találták az orvosok; lakásunkban, eddelünkben, alvásunkban, s mindennapi munkánk közben annyi sok ellenség fenyeget a higienikusok észlelete szerint, hogy annak az embernek, ki az orvosi könyveket s a közegészségügyi népszerű tanácsadó munkákat szorgalmasan tanulmányozza, kétségbe kell esni jövője felől. Valóban sok a mi ellenségünk s nagyon bölesen alkotta azt a természet, hogy a küzdelmet velük szemben nem bizza egészen az ember észére s az orvosok tapasztalatára, hanem bizonyos fokig önmaga (mondjuk ösztönszerűleg) védelmezi magát mindenkor.

Mindenki ismeri ezen önvédő fegyvereknek némely nemét. Így közönséges dolog, hogy legfontosabb és legkomplikáltabb szerveink egyikét, a szemet, a szempillák oly lelkiismeretes hűséggel védik, hogy idegen tárgy, s különösen a levegőben rendszeren előforduló porszemek csak nagy ritkán jutnak a szemübe, s ezen esetben is legtöbbször addig mozognak a szemizmok s oly sok nedvesség gyűl össze szemünkben, hogy az idegen tárgy, legtöbbször öntudatos hozzájárulásunk nélkül, eltávolodik. Hasonló az eset az orr és a torok önvédelménél, melyek tüszentes, köhintés s más alakokban mutatkoznak, mind valóságos reflex-mozdulatok, melyekre öntudatosan alig gyakorlunk hatást. Pedig azok az idegen tárgyak, melyek ily önvédő készülékek nélkül a tüdőbe jutnának, veszélyesek lehetnek, egyetlen tüdőbe jutó ételdarab is könnyen okozhat halállal végződő tüdőgyuladást.

A tüdő általában a legkényesebb szervek közé tartozik az emberi testben, s igen természetes, hogy itt van a legtöbb természetes őrálló is. Különösen nevezetes ezek közt a lélegző cső apró piheborítéka, azaz azok a mikroszkopi finomságú pihezőzők, melyekről a nagy boncztudós, Hyrtl azt állítja, hogy folyást úgy mozognak, mint valami szellőtől lengett érett búzakalászok tengere, s a melyek éppen ezen mozgásuk által nagyrészt ismét kiszorítják a légzőcsőből a levegővel egyidejűleg oda befurakodó s részben nagyon ártalmas porszemeket. Mivel azonban ily porszem a lelkiismeretes örök figyelmét kikerülve, avagy azok erejét túlhaladva, gyakran eljut a tüdőbe, egy másik önvédő eszközt is állított fel a természet az úgynevezett fehér vértesszékben, melyeknek szintén saját mozgásuk van, mintha különös élő lények lennének s a melyek minden idegen testet rögtön elesínek s rendszeren burokba veszik s így ártalmatlanná változtatják. A beburkolásnak ily eszköze által megtörténik, hogy gombostűk, srétek, sőt gölyök is megmaradhatnak az emberi testben nagyobb veszedelem nélkül. Igen gyakran magában a véredényekben is ily rendőri szerepük van már a fehér vértesszéknek, melyeket leukocytáknak vagy phagocytáknak hívnak, a hol a sokféle bakteriákat és micrococákat, mintha azok jogta lanul

Pratt Artur emlékszoira.

A FELKELŐK ÁLTAL MEGOSTROMOLT PISAGUA VÁROS CHILÉBEN.

betörő ellenséges katonák volnának, fogják el és börtönzik meg. Igen természetes azonban, hogy ez a végtelen nem terjedhet, s ha az idegen test nagy tömegben jön s az emberi testben gyorsan szaporodik, már a nagy anyagcsere is mérgező hatást okoz s a szervezetet komoly veszély fenyegeti.

Az emberi test önvédelmi harcának egyik leghatalmasabb fegyvere a test saját melegének felemelése vagy más szóval a láz, mely által sokszor oly sikeresen védi magát, hogy még az orvosok is haboznak, vajjon szabad-e a lázas állapotot mesterséges eszközökkel teljesen megszüntetni. Természetes, hogy ha a test hőmérséklete, mely rendszeren 37 ° C körül ingadozik, már a 41-dik fok felé emelkedik, szükséges az orvosnak közbelépnie, mert ilyenkor már az élet is veszélyeztetve van.

A többi önvédő fegyverek közül, melyek száma teljesen erőteljes emberről oly nagy, hogy valóban csodának látszik az egészségügyi szabályok büntetlen áthágásának számos esete, még csak egyet említnék fel. Vérzéseknél vagy operációknál köztudomás szerint egy-egy nagyobb eret lekötnek. Ily esetben természetesen látszanék az, hogy a lekötött ütérben túl levő testrész nem nyer kellő táplálékot s lassanként el fog sorvadni. De az az eset nagyon ritkán áll be, mert a vérkeringés új utat tör magának s az érhálózatot igyekszik összekötni s bővíteni a veszélyeztetett testrészt körül is, mely, — habár kezdetben csak kerülővel s kisebb mértékben, — szintén megkapja a tápláló vért. Az egész test gondoskodik tehát ebben az esetben arról, hogy egy része ne pusztuljon el.

Dr.

A POLGÁRHÁBORU CHILÉBEN.

Dél-Amerika leggazdagabb és legrendezettebb viszonyok között volt országában, Chilében, még most is dúl az a polgárháboru, melyet főképp Balmaceda elnök makaessége idézett elő, ki nem akar elnöki tisztjéről lemondani, bár a kongresszus többsége régóta határozott állást foglalt ellene. Rettenetes ez a küzdelem, mint minden más polgárháboru is, s itt különösen azért, mivel az elnök partja túlnyomólag a száraz földön foglalt állást, míg a felkelők a hadihajókat vették hatalmukba s így a pusztulás főként a tengerparti városokat éri, melyek — a fővárosnak, Santjagónak kivételével — a legjelentékenyebb helyek Chilében, a mint hogy ez az ország az Andesek és tengerpart között hosszú szalagot alkot, s belföldjének kiterjedése igen csekély.

Különösen három város szenvedett a háboruban igen sokat: Valparaiso, Pisagua és Iquique. Valparaiso az ország legjelentékenyebb kikötőhelye, az országnak a főváros után a legnépesebb városa (1885-ben 105,000 lakos) meredek dombok alján építve s felette egy hatalmas fellegvár, Antonio, melynek erődjéből bombázták a felkelők hadihajóit. Pisagua sokkal kisebb város, de jelentékeny volt a mostani háboruban az által, hogy a szárazföldi hadsereg itt központosítottat

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Királyhimmusz Jókai Mórtól. Az orsz. magyar dalregyesület igazgató választmányá Lung György tanácsnok elnökele alatt ülést tartott, melynek fő tárgya, a jövő évi budapesti jubiláris orsz. dal-és zeneünnepély érdekében teendő intézkedések mellett, a magyar királyhimmusz ügye volt. A választmány egyhangulag elhatározta, hogy a szöveg megírására, az eddigi eredménytelenek bizonyult nyilvános pályázat mellőzésével, Jókai Mórt kéri fel s az ő költeményének megzenésítésére tűz ki pályázatot. E határozat értelmében küldötték tisztelgett Jókai Mórnál, ki engedett a kérésnek, s megírta, hogy a költeményt lehetőleg még e hó folyamán a választmány rendelkezésére fogja bocsátani.

Báró Jósika Miklós élete és munkái, írta Szádk Lujza. Nagyobb irodalomtörténeti tanulmány, mely 360 oldalt tevő és szép kiállítású kötetet foglal el. Melháné-Szaák Lujza pár év óta az irodalmi társaságok felolvasásain már egész szeretettel foglalkozott Jósika emlékének fölelevenítésével, s az érdeklődés fölélesztésével az egykor oly nagyhatású író regényei iránt. Terjedelmes kötetben szintén ez a meleg vonzódás vonul végig kiválasztott írója iránt, ki valóban érdemes is, hogy minél többet foglalkozzanak vele az irodalomban, melynek nemcsak alakja volt, terjesztve az izlést, fejlesztve a történelem iránti érzéket, és táplálva a szép iránti fogékonyságot. Már a harminczas években feltűnt, 1836-ban írván meg híres «Abafi»-ját, s ettől kezdve több, mint három részén, néhány évvel ezelőtt még jelentéktelen halászfalu volt, de a szomszédságában bányászott natron rövid idő alatt virágzó várossá tette, több mint 20,000 lakossal. Február 16-án a felkelők hajóhada elfoglalta e várost, de már a következő nap az elnök csapatai Sote ezredes vezetésével, véres küzdelem után visszavették. A két csatában tömérdek házat romboltak szét s a város hat főbb tere most valóságos rom. A polgárháboru rendes szokásaként, itt is igen sok nemkatonai polgárt öltek meg mindkét részről, sőt számos nőt és gyermeket is, mindaddig, míg Hothman angol admirál hadihajójával a fegyvertelen népek segítségére nem sietett s a harczókat felek között fegyverszünetet nem erőszakolt ki.

Pisagua város rajzán kívül ezáltal még egy rajzot közlünk, mely a népeletre igen jellemző. Don Manuel Antonio Caro, chilei festő, készítette az eredeti képet, mely egy útszéli koreszmában lefolyt jelenetet ábrázol. Úgy látszik, hogy a koreszmáros gyermekei lerészegitenek egy vándor házalat s azalatt meglopiják őt. A fiú a házalat panama-kalapját viszi el, a részegnek új pohár pálinkát ad s a leány ruhadarabot vesz ki kosarából; a koreszmárosné jól látja gyermekei gaztettét, de nem tesz szemrehányásokat s maga a koreszmáros háttal fordít a jelenetnek, valószínűleg öntudatosan s az ajtóban álló társának kínálja a pálinkát. Az öltözetek és szobaberenkezés is jellemzők.

Ifjúsági színművek, írta De Gerando Antonina, a kolozsvári felsőbb leányiskola igazgatója. A nevelésiügyi irodalom e buzgó és avatott művelője, a felsőbb leányiskola önképző-köre számára írt, részben francziából átdolgozott szindarabjaiból kikentetőt adott ki egy kötetben, saját tapasztalataiból győződ-ven meg, hogy a szindarabok előjátszása művelőleg és fejlesztőleg hat az ifjúságra; kellő vezetés mellett

JELENET EGY CHILEI ÚTSZÉLI KORESzmÁBAN.

* A m. tud. akadémia megbízásából most dolgozik Zrinyi életrajzán Kanyaró Ferenc kolozsvári tanár.

Cs. és kir. udv. szállító. József főh. 6 cs. és kir. Fensége udv. szállítója.

A DILETTÁNS FESTÉSZET különféle némei, közte új rendkívül érdekes BEÉGETLEN MAJOLIKAFESTÉS

utását és árjegyzékét kívántra ingyen és bérmentve megküldi

SEEFELNER J. L. papír, rajz és festőszerszámok kereskedése Budapest, váci utca 9.

A KRIEGNER-féle ACATIA-SZAPPAN

kellemes habzása, rendkívül kedves illata és nagy tartósságánál fogva, ma a legkedveltebb pipere-szappan. 1 drb 50 kr., 3 drb dobozban 1 frt 40 kr.

Acatia-arcczéréme pár heti alkalmazása egészen új, tüde, gyermeked arcbőrt idéz elő. 1 üveg ára 1 frt.

Kriegner György gyógyszer. a Magyar koronához Budapest.

Meglepetés hatáson az az eszű, kősvény s kifeszített ágazatoknál, továbbá csúszos fej- és fűszaggatásoknál a REPARATOR.

A budapesti Szt-Rókus kórház statisztikai kimutatása szerint a Reparatorral ott 136 kísérlet történt, amelyek közt 7 esetben javulás és 120 esetben teljes gyógyulás érte el. Kapható posta útján gyógyszerüzemben és az összes gyógyszerüzemekben. Ára egy nagy üvegnek 1 frt, kis üvegnek 50 kr.

Magyar koronához Budapest.

Leichner zsírpora és Leichner hermelinpora

Által; mely nappalra és este a legjobb arczpor, erősen tapad, a bőrt szépé, rózsás fiatal üdőségűvé és puhává teszi; ártalmatlan, s nem lehet észre venni, ha valaki azzal beporozza magát. — Minden kiállításán az arany éremmel kitüntette; a legfőbb nemesség s az egész művészvilág használja; s kapható minden illatszer-kereskedésben, de csak az igaz szelvényekben, a 'lyra és babékoszort' védjeggyel. Kérjük mindig Leichner zsírporát (Leichner's Fettpulver).

Leichner L. Berlinben.

JODKALI-SYRUP

Kitűnő hatása vértisztító és vériavitó szer orvosiilag javalva minden családi örökletes gyengeségből és vérméregeségből származó bántalmaknál. Különösen ajánlatos: Syphilitikus bántalmaknál és a ezek elhanyagolásából származó utóhajtásoknál. Gőrvénykórnál (scrophel), midőn mirigydagadatok és beszűrdött gőrvényfolyókák vannak jelen. Régi, nehezen gyógyuló sebeknél, chronikus bőrkétségekben. Megbénosító szer: Kősvény és csúsz, idegbántalmak, máhszervi gőrvény, továbbá máj- és lépdagadatok ellen. — 1 üveg ára 1 forint 20 kr. Központi szétküldési raktár: Kovács Sándor gyógyszer. Nagy-Beeskerekben.

BUDAPESTEN: Török József, Király-utca 12. sz. Krieger Gy. Kalvin-ter; Petri O. váci-kerület, Székeshyvári; Imrich V. Szeged; Barsay K. Keresztény E. Arad; Rosnyay M. Temesvár; Jahnér K. Kassa; Korláth F. Debrecen; Dr. Rotschnek E. Pozsony; Erdy J. Győr; Stadler M. Pécs; Göbel F. Szabadka; Décsy Mikolcz; Dr. Szabó Gy. Szatmár; Bossin J. Eszék; Dienes J. Zágráb; Hölz A. Belgrád; Draskóczy K. Bécs; Mittelbach S. Hober Markt 8. 4366.

La VELOUTINE Különleges Rizpor

Legjobb és Leghíresebb Pipere Hőlgypor CH. FAY, ILLATZERÉSZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Dr. LENGIEL-féle NYIRFA-BALZSAMOT Dr. Lengiel-féle Opa-Crème Dr. Lengiel-féle Benzoé-szappan Török József gyógyszerüzemben, Király-utca 12. sz.

HELGOLANDI FOGCSEPPEK egy pillanat alatt megszüntetnek bármily termésszerű fogfájást és fúlszagot. — Egy üveg ára 50 kr. Nádassy-szájviz és fogpor a legrovidebb idő alatt megszüntetik a rossz fogaktól eredő fogfájást, kellemetlen szagot; a szárga fogakat hófehérkévé teszik. Egy üveg ára 40, 70 kr. és 1 frt 50. A fogpor ára 40 kr. Főraktár: N. Terstyánszky K. gyógyszerüzemben Budapest, Erzsébet-körút 21. E. közből: Török és Zsuzsa gyógyszer. Herenda, Thalmayer, Deustny gyógyszerüzemek, és minden nagyobb gyógyszerüzemben.

VÉGHLESI VÉRÁFORRÁS

Nincs többé köhögés! Mell- és tüdőbaj ellen. Dr. med. Fáykiss Szepesi kárpáti növénykivonat 1 üveg ára használati utasítással 75 kr. Czukorka 1 doboz 1 csomaggal 30 kr. tea 50 kr., kis 25 kr. Tizenöt év óta legjobb eredménnyel használják köhögés, rekedtség, katarrhus, hökhurut, náthálás (influenza), szájkellétség, nádgyulladás stb. ellen. Eredetiben kapható csakis egyedül Fáykiss József, 'nagy Kristóf'-hoz címzett gyógyszerüzemben. Továbbá Török József gyógyszerüzemben, Király-utca. — Postai megrendelések azonnal eszközöltek.

Azon háznak lebontása végett, melyben a mi raktáraink vannak, hol több mint 100,000 darab porcellánedény van elhelyezve, melyeknek továbbállítására szörnyű költségek kerülnek, kényeszerű és nagyon következő árukat minden áron eladni, s hogy ez gyorsan megőrzésük, eladjuk a legfinomabb karlsruhi porcellánból álló tálakokat, melyek ezelőtt 15 frtba kerültek, 3 frt 95 kr. hullatlan potom árért, s azonnal minden megrendelt tálakhoz egy kinyitón járó konyhai inga-óra egészen ingyen, ingával és szulijal, hozzá fog csomagoltatni. A tálakok tartalmazzák: 24 drb finom porcellán-tányért, 4 • különféle porcellán-tálat, 1 • igen elegáns fedeles leves-territ, 1 • pompás mártás-csészét, 1 • csinos porcellán mustár-csészét, 1 • sótarót. Az igen t. olvasók érdekében figyelmeztetjük, a megrendeléseket lehetőleg leggyorsabban s számosan megtenni, mert ily jó alkalmat, hogy minden háznál, minden családban, minden vendéglőben ily nélkülözhetetlen, ily szükséges tárgyakat, ily potom árért lehetne megvenni; még emberemlékezet óta nem mutatkozott, de soha többé nem is fog mutatkozni. A csomagolás személyzetünk által minden díjazás nélkül történik, s csak a falada és száma fog 70 kral felszámítású. A kiutemnyezés utánvétel vagy az összeg beküldése ellenében. A megrendelések kell az utolsó vasuti állomást is tartalmaznia. Megrendelések intézendők: Apfel's Comptoir für Porzellan-Ausverkauf Wien, I. Bez., Fleischmarkt 8/72.

BÉCSI FODRÁSZGÉP 100,000 drb használatban. 100,000 drb használatban. kitüntetve a párisi világkiállításán 1889-ben.

Fodrászi pem minden hölgyet képesít más segédkezés nélkül (rövid vagy hosszú hajjal) az új divatos frizurát, az ugynevezett francia hajtekerőt, soha nem képzelt gyorsasággal gyönyörű szépen elkészíteni. A gép nem marad a hajban, tehát a hajnak teljesen ártalmatlan. Ára képes árjegyzékkel 90 kr. Szétküldés utánvétel mellett 1 frt előlegez beküldésénél bárholva bérmentve. — Kapható kizárólag a feltalálónál Nicolaus Hirnbal, Wien, Aiserstrasse. Léteznek ócska utánzatok, a valódiak a teljes egészgel „N. Hirnbal“ látvák el.

Sternberg Armin Hangszer-Ipar Budapest, kerepesi-út 36

VASÁRNAPI UJSÁG

12. SZÁM. 1891. BUDAPEST, MÁRCZIUS 22. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetők feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre ... 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre ... 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre ... 3 • Kétféle előfizetőkhez a postalg megfizetett viteldij is csatolandó

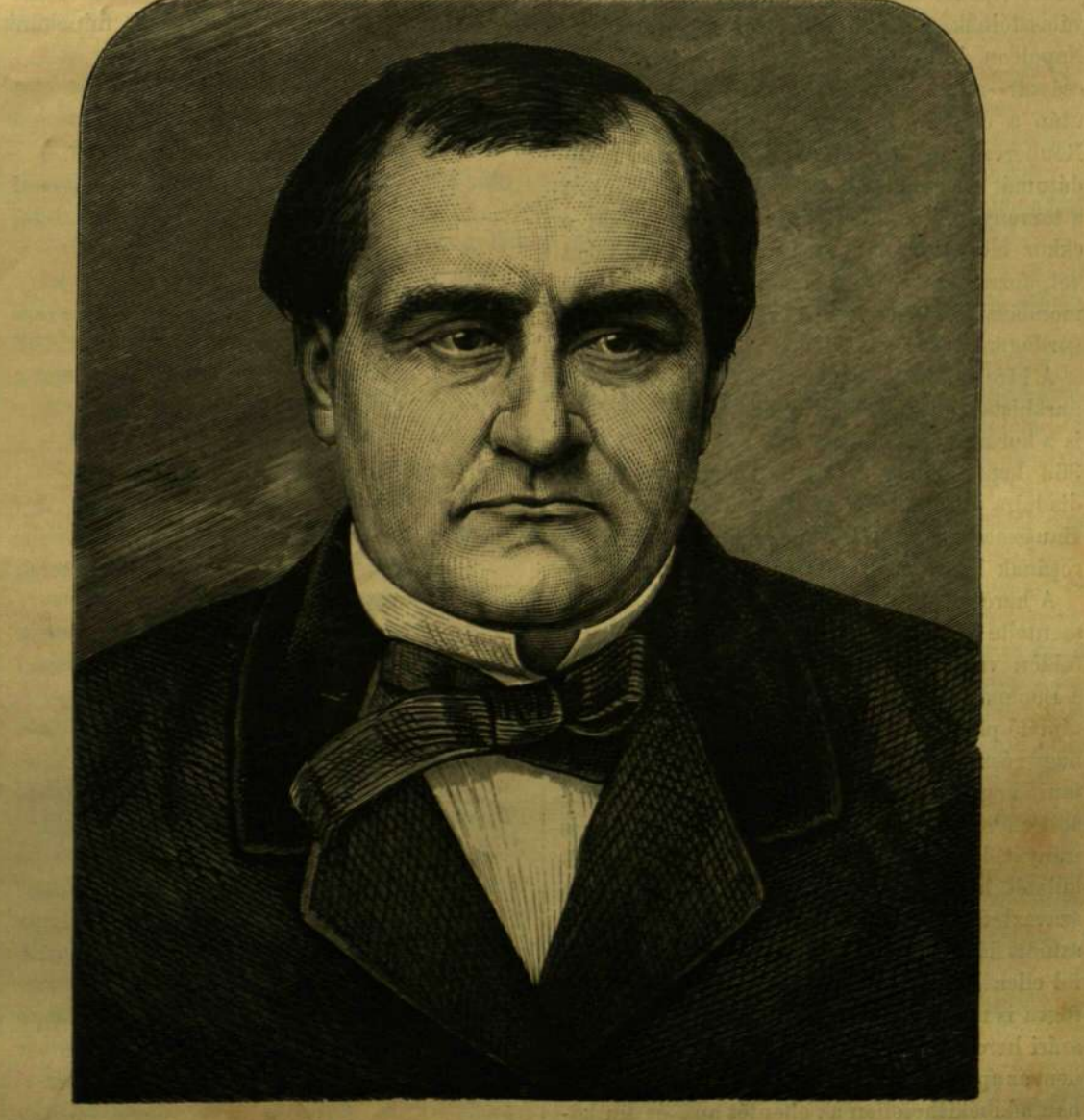
NAPOLEON JEROMOS. 1822—1891.

A «VÖRÖS HERCEG», III. Napoleon francia császárnak sokat emlegetett és sokat rágalmazott unokaöccse, ki a kereszttségben a Napoleon, József, Károly, Pál nevet kapta, a Jeromos nevet pedig maga vette föl utóbb, s ez alatt is volt ismeretes, e hó 17-én este Rómában elhunyt s vele a jelen századnak egyik kétségkívül legérdekesebb alakja dönt ki az élők sorából.

Világtörténeti nagy dolgokra látszott hivatottnak, nem csak a nevéhez fűződő hagyományoknál fogva, hanem kiváló szellemi tehetségénél fogva is, melyeket azonban nem észlelt ki megfelelő jellem és akaratér. Volt idő, a mikor tőle várták családja régi dicsőségének újra fölvirágoztatását; volt idő, mikor koronák intettek feléje, köztük még Szent István koronája is egy kis ideig. Olyan okok, melyek részint benne, részint rajta kívül eső körülményekben rejlettek, meghusították a hozzá kötött várakozásokat s úgy hozták magukkal, hogy sokat hányatott életének pályája ne legyen sem történelmi jelentőségű, sem az emberiség haladására kiható, egyedül csak — érdekes.

Napoleon Jeromos herceg, I. Napoleon császár tizenkét testvére közül a legifjabb fűtestvérenek, Napoleon Jeromos, Westphalia királyának (1807—1813) Katalin, württembergi hercegnővel kötött második házasságából származó második fia volt. Jeromosnak voltaképen az idősebb fiút hívták, a ki ritka tehetségű fiú, kitűnő tanuló s jeles katona volt, igen fiatalon ezredtulajdonosi rangra vitte, de már 1847-ben elhunyt. Öccse, a «vörös herceg», ő utána vette föl a Jeromos nevet.

1822-ben, szeptember 9-én Triesztben született és Svájcban nőtt fel. 1836-ban került a ludwigsburgi akadémiába, melynek testvérbátyja egyik büszkesége volt; ő azonban semmire sem tudta vinni, s a katonai tudományokban, sem a szolgálatban, s már akkor elárulta, hogy benne egy szikrája sincs világverő nagybátyja hadvezéri tehetségének, kihez pedig külsőleg, különösen arczára, feltűnően hasonlított. Németországból Angliába, majd Spanyolországba költözött. Franciaország el volt előle zárva. Mindazonáltal Montfort gróf alnév alatt s Guizot miniszterelnök elnözésével, 1845-ben meglátogatta Páris. Két évvel utóbb végre Lajos Fülöp-kormányra megengedé Jeromos ex- király-

NAPOLEON JEROMOS.

EGY ŐSZINTE SZÓ A KOSSUTH-CULTUSRÓL Írta GRÓF SZÉCHÉNYI DÉNES. Ára füve 40 kr. Postán keresztkütes alatt bérmentve megküldve 45 kr.